ЧЫЛА ЭЛЛАСЕ ПРОЛЕТАРИЙ-ВЛАК, УШНЫЗА!

МАРИЙ КОММУНА

1918 ий 1 октябрь годсек лектеш

КПСС Марий обкомын, МАССР Верховный Советын да Министр-влак Советын органышт

№ 20 (18402) | 1990 ий 24 январь, вӱргече | Акше 3 ыр

1990 ий 4 март — сайлыме кече

Кандидатлан регистрироватлыме

114-ше №-ан Заводской национально-территориальный избирательный округ деч РСФСР калык депутатым сайлыме шотышто окружной избирательный комиссий, «РСФСР калык депутат-влакым сайлыме нерген» РСФСР Законын 23-шо да 33-шо статьялаж дене келшышын, РСФСР калык депутатыш кандидатлан 1942 ийыште шочшо, 11-ше №-ан профессионально-технический училище директорын учебно-производственный паша шотышто заместительжылан ыштыше, КПСС член, Йошкар-Олаште илыше **Николай Дмитриевич ИГОШИНЫМ** регистрироватлен.

КПСС ЦК Политбюрошто

22 январьыште КПСС ЦК Политбюрон заседанийже лийын. Тушто партийын XXVIII съездшылан КПСС ЦК-н платформыжын проектшым ончымо.

Проектым радамлын кагашымек, ЦК Политбюро платформын положенийже-влакым тӱҥ шотышто сайлан шотлен да каласыме ой-кангаш-влакым шотыш налме негызеш документым тӱрыс ямдылен шукташ КПСС ЦК-н Генеральный секретарьже М. С. Горбачевлан ӱшанен пуэн. Тылеч вара проект ЦК-н черетан Пленумышкыжо ончаш пуымо лиеш.

ЦК-н Политбюрожо тиде йодыш дене ЦК Пленумым 1990 ий 5—6 февральыште эртараш пуҥчалым лuктын.

Заседанийыште КПСС ЦК-н Генеральный секретарьже М. С. Горбачевын да КПСС ЦК-н 1989 ий декабрьысе внеочередной Пленумжын участникше-влакын группыштын Литовский ССР-ыш миен коштмо итогым ончен лекме да КПСС ЦК Пленумлан ончаш пуаш кӱлеш ойым ямдылыме.

Японийын Либерально-демократический партийжын делегацийже дене (тудым С. Абэ вуйлата) М. С. Горбачевын вашлиймашыжын, тыгак А. Н. Яковлевын да А. И. Лукьяновын мутланымашыштын результатышт нерген информацийым ончен лекме.

Тыге палемдыме: шонымашым ваш-ваш палдарымаш Совет Союз ден Японий кокласе политический диалогым палынак келгемдаш йӧным пуэн. Икте-весе дене тыге мутланымаште Японийын вуйлатыше партийжын представительже-влак первый гана активнын участвоватленыт. Советско-японский отношенийым саемдышашлан да тӱрлӧ пашашт шотышто кок могыран кылым виянгдышашлан у йӧн улмым пален налме. Теве мо кӱлешан: тиде отношенийым жаплан келшыше, кызытсе тӱняште кок элжынат рольыштлан, тӱнямбалсе илышын кызыт вияҥ толмыжлан келшыше кӱкшытыш нӧлталаш кӱлмӧ нерген шонымашым кок могырымат луктын каласыме. Тыгак КПСС ден ЛДП коклаште партийный кылым вияҥдаш Японий могырым темлыме ой дене келшыме нерген каласыме.

Заседанийыште ООН-ын Генеральный секретарьже Х. Перес де Куэльяр дене М. С. Горбачевын мутланымашыжын да Э. А. Шеварднадзен вашлиймашыжын итогыштым ончымо. Пӱтынь айдеме тукым дене кылдалтше келшымашым формироватлыме да стабильность ден правопорядкылан йӧным ыштыме гоч тӱнямбалсе виянгмашын «йӱштӧ сар» деч тыныслын илыме пагытыш куснымо процессыште Объединенный Наций-влак Организацийын, тудын Безопасность советшын да Генеральный секретарьжын рольышт кушкын толмым палемдыме. ООН-ым поддерживатлен шогымашке виктаралтше политический линийын вашталтдыме улмыжым палемден ончыктымо. Тиде линийже у внешнеполитический мышленийлан, эл кӧргысӧ перестройкылан, демократизацийлан да гласностьлан мелын улмо гыч ойыраш лийдымын лектын шога.

Звенигово

Шагал еҥ дене

«Прогресс» совхозысо Вылыпсола фермыште кок шӱдӧ ушкалым ончыч лу доярка ончен гын, «Тандем» установкым йӧнештарыме деч вара алмаштышыге кум доярка кодын.

Умаште тыште кажне ушкал деч 4506 килограмм шӧрым лӱштеныт. Продукцийын шке акше ончылийсе деч латныл теҥгелан волен. Але ик центнер шӧрым ыштен налаш 38 теҥгем кучылтме. Талукаш госзаказым эше октябрьыштак темен, озанлык чылаже шӱдӧ тонн наре ешартыш шӧрым эллан колтен.

— Пашаш у оборудованийым шындарыме дене вес проблема лектын,— ойла совхоз директор В. А. Пыльчиков.— Еҥ-влаклан сомылым ситараш манын, у объектым чоҥымаш. Ме райцентр деч тораште илена. Вес предприятий але организаций лишне уке. А калык шке виижым кушко-гынат ушынеже, садлан тений Вылыпсолаштак у вӱтам ышташ шонена. Тыге вольык шукемеш, фермысе коллектив ешаралтеш.

Пытартыш ийлаште мыланна государство ятыр оксам ойырен, шуко социальный йодышым решатлаш полшен. Ынде парымым пӧртылташ кӱлынак пижман. Вет ялынат парымже изи огыл.

В. ЯКИМОВ.

Йошкар-Ола

Порылык кумыл

Центральный телевиденийын эртарыме телемарафоным кеч-кӧат шӱм-чон вургыжде ончен кертын огыл. Вет тудо меммап ончыкылыкна — икшыве-влаклан пӧлеклалтын.

Ик сутка шуйнышо телемарафон годым шочмо элысе да йот эллласе предприятий ден организаций, фирма ден компаний, тыгак посна еҥ-влак В. И. Ленин лӱмеш Совет йоча фондыш кудло миллион утла теҥге надырым пыштеныт. Тыгаяк суапле койыш-шоктышым «Мариграждан-строй» объединенийын коллектившат ончыктен. Йоча фондын счетышкыжо лучко тӱжем теҥгем кусарен.

Уке, тидын дене порылыкым ончыктымо кумыл йӱкшен огыл. Объединенийысе пашаче коллективын советше Козьмодемьянскысе аза. Люльпанысе да Волжскысо йоча пӧрт-влаклан вич тӱжем теҥге гыч оксам пуаш пуҥчалын.

Н. ЧИСТОВ.

ӰШАНЫМ ТӰРЫС СУЛАШ

Таче Йошкар-Олаште Марий АССР Журналист ушемын XII съездше почылтеш

РЕСПУБЛИКЫСЕ массовый информаций ден пропаганда орган-влак, первичный журналистский организаций-влак партийын XXVII съездшын, XIX Всесоюзный партийный конференцийын, КПСС ЦК-н Пленумжо-влакын пуҥчалыштым илышын пуртымаште кугу пашам шуктат. КПСС обкомын, горком ден райком-влакын, моло партийный комитетын, ВЛКСМ обкомын, совет орган-влакын пуҥчалыштлан энертен, журналист-влак республикым социально да экономически виянгдымаште шагал огыл полшат.

Таче нуно шке пашаштым иктешлат, ончыкылык корным рашемдат. Пресса общественный илышыштыже пашам эшеат талын шуктыжо манын, ончычсо экшык деч корангаш йӧным палемдат. Тидын кӱлешыже кугу. Кызытеш южо редакций гласность ден демократийым виянгдымаште ончыко пешыжак кугу ошкылым ыштен огыл, кӱшыч кӱштымым вуча.

Тӱҥалтышым шке ончыктыде, илыш ончыко ок кай, паша ок шукталт. Лач тыгай шонымаш дене эртен журналистский организаций-влакын ӱмашсе отчет да сайлымаш погынымашышт. Тыште латкокымшо съездыш достойный делегат-влакым сайленыт. Нунын кокла гыч теве икмынярышт: Т. Ишмурзин (Йошкар-Оласе полупроводник прибор заводын «За коммунистический труд» многотиражный газетше), П. Айгишев («Восход» Килемар районный газет), Р. Апакаева (книга издательство), Л. Гимаев (Гостелерадио), Н. Беляева («Пачемыш» журнал), Е. Макаров («Марийская правда»), А. Авипов («Марий коммуна»). Чылаже 105 делегатым сайлыме.

Кодшо отчет да сайлымаш камлаанийын ойыртемже лийын. Республикысе Журналист ушем правленийыш сайлаш еҥ-влакым первичный журналистский организаций-влак темленыт, ты шотышто пуҥчалым луктыныт. Тыге 39 еҥым темлыме. Ынде нуным таче съезд сайла.

Тудо молгунамсе семынак, активнын эрта, пашам виянгдаш у йӧным пуа, партийын XXVIII съездшылан ямдылалтмаште республикысе журналист-влак творческий мастарлыкыштым кумдан ончыктат манын, чыла ӱшан уло.

МАРИЙ АССР ДЕН ЧУВАШИЙ: КӦ ОНЧЫЛНО?

Марий АССР ден Чуваш АССР-влакын 1989 ийыште пашам ыштыме итогышт (планым тынар процентлан темыме)

	Марий АССР	Чуваш АССР
ПРОМЫШЛЕННОСТЬ		
Договорный обязательствым шуктымо	97.1	99.4
Продукцийын (пашан, услугын) кугытшо (1988 ий дене тангастарымаште процент дене)	104,6	104,9
Калык кучылтмо сатум лукмо	107,6	105,6
Калык кучылтмо сатум лукмо (1988 ий дене тангастарымаште процент дене)	110.5	110.1
Паша лектыш (1988 ий дене тангастарымаште процент дене)	106.8	105.5
КАПИТАЛЬНЫЙ СТРОИТЕЛЬСТВО		
(государственный централизованный капвложений ден предприятий-влакын фондысо средствашт)		
Тӱҥ фондым пашаш колтымо 1988 ий дене тангастарымаште	106	101
Сӧсна	100.5	99.8
Шорык	95	94.8
Сурт кайык (иге дене пырля)	99.2	95.9
1988 ий дене тангастарымаште колхоз ден совхозлаште вольык продуктым тынар налме (процент)		
Шыл	105	105
Шӧр	106	103
Муно	98	96
Кажне ушкал деч тынар килограмм шӧрым лӱштымӧ	3477	2914
Кажне чыве деч тынар муным налме	242	236
Курал-ӱдымӧ кажне 100 гектар мландылан шотлымаште вольык продуктым налме (муным — пырчан культурым ӱдымӧ 100 гектар мландылан шотлымаште)		
Шыл (центнер)	119	123.7
Шӧр (центнер)	384	384.5
Муно (тӱжем штук)	66.4	70.3
Меж (килограмм)	43	50

Чыла тӱрлӧ категорийн озанлык-влак вольык продуктым ужалыже планым темешыт

Тергыдыме манеш-манеш

МОСКВАШТЕ Азербайджанский ССР-ын постоянный представительствыштыже эртаралтше пресс-конференцийыш 22 январьыште журналист-влакым ӱжыктымӧ ыле. Нуно тушко чын сведенийым налаш шонен миеныт. Погынышо-влак ончылно Азербайджанысе калык фронтын представительже, ученый ден культура пашаеҥ-влак (нуно тӱҥ шотышто столицыште илат) ойленыт. Тидын годым утларакше Бакушто войскам пуртымо жапыште колышо да сусыргышо-влакын чотыштым кугемдыме дене ӧрыктараш тӧченыт. Пресс-конференцийын организаторжо-влак шкештек каласеныт: тергыдыме данный почеш, тыге лектеш: Бакушто пуйто 3700 еҥым пушмо да 10 тӱжем наре еҥым сусыртымо.

Тыгай историйымат каласыме: пуйто военный-влак колышо-влакын капыштым судыш оптеныт да [illegible]

...почо фондыш кудло миллион утла тенге надырым пыш... Тыгаяк суапле койыш-шоктышым «Маригражданстрой» объединенийын коллектившат ончыктен. Йоча фондын счетышкыжо лучко тӱжем тенгем кусарен.

Уке, тидын дене порылыкым ончыктымо кумыл йӱкшен огыл. Объединенийысе пашаче коллективын советше Козьмодемьянскысе аза. Люльпанысе да Волжскысо йоча пӧрт-влаклан вич тӱжем тенге гыч оксам пуаш пунчалын.

Н. ЧИСТОВ.

...пена. Тыге вольык шукемеш, фермысе коллектив ешаралтеш.

Пытартыш ийлаште мыланна государство ятыр оксам ойырен, шуко социальный йодышым решатлаш полшен. Ынде парымым портылташ кӱлынак пижман. Вет ялынат парымже изи огыл.

В. ЯКИМОВ.

Морко *Оршанка*

Рок-музыкым пагалышылан

Поселкысо библиотека пелен музыкальный лабораторий ышташ тӱҥалын. Тудын уставше уло, цельже ден задачыжым рашемдыме, паша планжым палемдыме.

Лабораторий членыш кызытсе музыкым йӧратыше-влак пуреныт. Вашлиймаш кас тылзылан ик гана эртаралтеш. Тышке икгай шонымашан самырык чолга еҥ-влак чожген шинчыше самвар воктек кызытсе музыкын тӱрлӧ теченийже да направленийже нерген мутланаш погынат. Рок-музыкым колыштыт.

Ончыкыжо поселкеш рок-клубым почаш, самырык-влак дене пашам ышташ, жапым пайдалын эртараш палемдыме.

Е. ИВАНОВ.

Илалшыжат, самырыкшат

Оршанка поселко ий гыч ийыш кушкеш да тӱзлана. Пытартыш жапыште райбольницын у корпусшо, СПТУ-н зданийже да общежитий йӧлталт шогалыныт. Верысе калыклан илаш кум-вич пачашан пӧрт-влак чоҥгалтыныт.

Строитель-влакын тыршымыштлан кӧра кодшо ийын райцентрыште у аптека шке омсажым почын. Тыште чылажат кумылым савырыше.

Аптекысе латиндеш еҥан коллективым С. Х. Ушакова вуйлата. Тыште фармацевт, провизор да санитарка-влак тыршат. Нунын коклаште фармацевтика дене шке пӱрымашыштым шукертак кылдышат, але ты пашаш кызыт гына ушнышат улыт.

Снимкылаште: самырык фармацевт Е. Петрова (ӱлнӧ); эм ужалыше В. Смирнова.

И. Речкинын фотожо.

◆

Пален лийза

КАЛЫК ДЕПУТАТЫШ КАНДИДАТ-ВЛАКЛАН ДА НУНЫН ДОВЕРЕННЫЙ ЕҤЫШТЛАН

Избиратель-влакын республиканский клубышт калык депутатыш кандидат-влакым да нунын доверенный еҥыштым консультацийыш ӱжеш. Консультаций тыгай темылан лиеш: депутатын мандатше верч сайлымаш деч ончычсо таҥасымаште заинтересованный улшо организаций ден еҥ-влакын (кандидатын, доверенный еҥын) пашам ыштыме форма да йӧн.

Йодыш-влаклан вашмутым партийный, совет пашаеҥ, экономист, социолог, юрист-влак пуат.

Консультаций КПСС Марий обкомын Политический просвещений пӧртыштыжӧ 1990 ий 25 январьыште эртаралтеш. 17 шагатыште тӱҥалеш.

САМЫРЫК-ВЛАКЛАН

25 январьыште 18 гыч 20 шагат марте Йошкар-Олаште «Тендан шонымашда» телефон пашам ышта. Телефон воктене Юрий Семенович Андрианов — ВЛКСМ горкомын первый секретарьже — дежуритла. Телефон номер: 5-32-05.

27 январьыште 18 гыч 20 шагат марте самырык тукымлан ӱшаным пуышо телефон пашам ышта. Телефон воктене Борис Прокофьевич Ворончихин — врач-психотерапевт-сексопатолог — дежуритла. Телефон номер: 3-29-83.

МАРИЙ АССР ДЕН ЧУВАШИЙ: КО ОНЧЫЛНО?

Марий АССР ден Чуваш АССР-влакын 1989 ийыште пашам ыштыме итогышт (планым тыпар процентлан темыме)

	Марий АССР	Чуваш АССР
ПРОМЫШЛЕННОСТЬ		
Договорный обязательствым шуктымо	97,1	99,4
Продукцийын (пашан, услугын) кугытшо (1988 ий дене таҥастарымаште процент дене)	104,6	104,9
Калык кучылтмо сатум лукмо	107,6	105,6
Калык кучылтмо сатум лукмо (1988 ий дене таҥастарымаште процент дене)	110,5	110,1
Паша лектыш (1988 ий дене таҥастарымаште процент дене)	106,8	105,5
КАПИТАЛЬНЫЙ СТРОИТЕЛЬСТВО		
(государственный централизованный капвложений ден предприятий-влакын фондысо средствашт)		
Тӱҥ фондым пашаш колтымо	106	101
1988 ий дене таҥастарымаште процент дене	109	130
Капитальный вложений кугыт	105	106
1988 ий дене таҥастарымаште процент дене	99	100,3
Строительно-монтажный пашан кугытшо	104	98
1988 ий дене таҥастарымаште процент дене	91	91
Илыме верым чоҥымаште капитальный вложений	98	98
1988 ий дене таҥастарымаште процент дене	112	104
Чумыржо илыме верым пашаш колтымо	107	99,4
1988 ий дене таҥастарымаште процент дене	102	107
Ял озанлыкыште капитальный вложений	112	108
1988 ий дене таҥастарымаште процент дене	104	99,3
ЯЛ ОЗАНЛЫК		
1988 ий дене таҥастарымаште колхоз ден совхозлаште тынар вольык лийын (процент)		
Тӱкан шолдыра вольык	99,4	99,3
Ушкал	99,8	99,0
Сӧсна	100,5	99,8
Шорык	95	94,8
Сурт кайык (иге дене пырля)	99,2	95,9
1988 ий дене таҥастарымаште колхоз ден совхозлаште вольык продуктым тынар налме (процент)		
Шыл	105	105
Шӧр	106	103
Муно	98	96
Кажне ушкал деч тынар килограмм шӧрым лӱштымӧ	3477	2314
Кажне чыве деч тынар муным налме	242	238
Курал-ӱдымӧ кажне 100 гектар мландылан шотлымаште вольык продуктым налме (муным — пырчан культурым ӱдымӧ 100 гектар мландылан шотлымаште)		
Шыл (центнер)	119	123,7
Шӧр (центнер)	384	384,5
Муно (тӱжем штук)	66,4	70,3
Меж (килограмм)	43	50
Чыла тӱрлӧ категориян озанлык-влак вольык продуктым ужалыме планым теменыт		
Шыл	113	101
Шӧр	116	104
Муно	102	102
Меж	132	109
ТОРГОВЛЯ		
Чумыр товарооборот планым темыме (алкоголян напиткым ужалымат тышкак пура)	107,2	101,7
1988 ий дене таҥастарымаште алкоголян напиткым ужалыме (процент)	120,9	130
Общественный питанийыште товарооборот планым темыме (алкоголян напиткым ужалымат тышкак пура)	102,8	102,7
Общественный питаний предприятийлаште 1988 ий дене таҥастарымаште алкоголян напиткым ужалыме (процент)	122,5	152,1
КАЛЫКЛАН ТӰЛЫМАН УСЛУГЫМ ПУЫМО		
Тӱлыман услугым пуымо кугыт	105,9	105,2
1988 ий дене таҥастарымаште процент дене	107,5	109,6

Тергыдыме манеш-манеш

МОСКВАШТЕ Азербайджанский ССР-ын постоянный представительствыштыже эртаралтше пресс-конференцийыш 22 январьыште журналист-влакым ӱжыктымӧ ыле. Нуно тушко чын сведенийым налаш шонен миеныт. Погынышо-влак ончылно Азербайджансе калык фронтын представительже, ученый ден культура пашаеҥ-влак (нуно тӱҥ шотышто столицыште илат) ойленыт. Тидын годым утларакше Бакушко войскам пуртымо жапыште колышо да сусыргышо-влакын чотыштым кутемдыме дене ӧрыктараш тӧченыт. Пресс-конференцийын организаторжо-влак шкештак каласеныт: тергыдыме данный почеш, тыге лектеш: Бакушто пуйто 3700 еҥым пуштмо да 10 тӱжем наре еҥым сусыртымо.

Тыгай историйымат каласыме: пуйто военный-влак колышо-влакын капыштым судныш оптеныт да теҥызыш намиен кудалташ шоненыт. Но тиде эпизодымат нимогай доказательство дене пеҥгыдемдыме огыл.

Чыным шылташ огеш кӱл. Но тергыдыме манеш-манешланат ӱшанаш огеш лий. Республикын постпредствыже ылыжше конфликтым йӧртымашке, еҥ-влак кокласе отношенийым саемдымашке виктаралтше ошкылым ыштышаш ыле, обстановкым нелемдаш полшышаш огыл.

Бакусо радио теҥгече ятыр гана оласе военный комендантын обращенийжым передаватлен. Рашемдыме данный почеш, тыште 19 гыч 20 январь марте 83 еҥ колен, тышеч 14 еҥже — военнослужащий.

Судно нерген ойлаш гын, тудо, чынак, лийын. Судно дене Баку гыч военнослужащий-влакын ешыштым шупшыктымо.

(ТАСС).

ӦРДЫЖЕШ КОДМАН ОГЫЛ

Профсоюз-влакын XIX Марий областной межсоюзный конференцийышт гыч

КОНФЕРЕНЦИЙ пеш вара пытыш. Совет пӧртын залже гыч лектын, мӧҥгӧ каяш тарванымек, автобус остановкышто залыште пырля лийме икмыняр рвезым вашлийым. Палем: профсоюз областной советын аппаратыштыже тыршат. Шке коклаштышт мутланымышт гыч рашеме: конференцийын кузе эртымыжлан, облсовпрофын икымше, организационный, пленумжын результатшылан акым пуат. Тунам иктыже, самырык пашаеҥ велыш савырнен, мане:

— Тылат умбакыже пашам ышташ неле лиеш.

— Но вет тудо председатель деч ок зависитле, — ӱчашаш тырша весыже.

Умылышым: конференцийыште облсовпроф председатель Р. Х. Сафиным шылтален ойлышо еҥым чаманат.

Тудыжо пытартышлан мане:

— Да, шылтыкым кычалаш тӱҥалыт. Мый тидым умылем. Но мом шонымым луктын каласыдежат ок лий ыле...

ТИДЕ мутланымаш областной профсоюз организацийыште критика ден самокритикын могай кӱкшытыштӧ улмыштым почын пуышо пример огыл. Кажне еҥ шке шонымашыжым луктын каласаш праван. Поснак кызыт, демократийым да гласностьым виянгдыме жапыште. Но шуко ий дене вожаҥ толшо лӱдын илымаш еҥ коклаште алят пытен огыл. Санденак, очыни, облсовпрофын 1986 ий декабрь гыч 1990 ий январь марте пашажым каҥгашымаште шарнымашеш кодшо выступлений уке гаяк ыле. Тидат веле огыл, шуко оратор, шке шонымашыжым кошартышыжла, облсовпроф председательлан ончычсо лидерым кодаш темлен. Калык образований да наука пашаеҥ-влак профсоюз обком председатель Г. М. Мустаев йоча дошкольный учреждений, школ, вуз-влакын материальный базышт моткоч лушкыдо улмо нерген шӱм вургыж ойлыш. Тудын выступленийже гыч южо пример поснак ушеш кодо. Теве тыгай: 30 процент школышто паровой отоплений уке, 14 школ аварийный нелылыкыште. Козьмодемьянск оласе икымше номеран йоча садыште вер шыгыр, воспитатель-влак пашадар изилан вуйым шийыт. Медведево районысо Пижма да Волжский районысо Мамасево школлаште котельный пудештын, калык образований министерствын балансыштыже улшо 180 котельныйым жилищно-коммунальный озанлыклан пуыман, но тиде системыштыже нуным огыт нал — котельный-влак тошто улыт.

Икманаш, Геннадий Михайловичын выступленийже шке содержанийже дене нелылыклан вуйым шийме шӱлышан ыле. Но мучашлан тудо каласыш:

— Облсовпрофын пашажым «удовлетворительный-лан» аклаш, председательлан Сафин йолташым кодаш.

Профсоюзын вуйлатыше органжым сайлыме радамеш ом шогал. Тугакшат раш: тыгай заявкым ондак ыштыме. Вет вигак председательлан огыл, а областной советын составышкыже пурташ ой лиеш гын, тудо утларак келшышын да скромнынрак йоҥга ыле. Но Г. М. Мустаевын тӱҥалтышыже моло выступатлышыланат «сай» корным почо.

А профсоюзышто, палемдем, поснак профсоюзышто, кугу перестройкым ыштыман. Вет ВЦСПС-ын VI да VII пленумлаштыже тиде организацийыште кызыт могай нелылык улмым раш луктын каласыме да тудым кораҥдаш чылажымат ышташ кӱшташ кӱштымӧ ыле. Облсовпроф председатель Р. Х. Сафин шке отчетный докладшымат лач нине пленумын требованийыштым шарналтымаш гыч тӱҥале.

— Профсоюз орган-влаклан, — тӱҥале тудо, — таче проста огыл ситуацийыште пашам ышташышт логалеш. Илышыште общественный процесс-влак писын вашталт шогат. Нуным жапыштыже чын аклен, ончыкылан корным палемден от шукто гын, илыш деч ӧрдыжеш кодаш лиеш. Лач тыгай жапыште профсоюз-влак шемерын ӱшанжым сеҥен налын кертыт. Илыш мемнан ончылан пӱсӧ деч пӱсӧ проблемылам шында, пашаче коллектив-влак мемнан деч нунын правaштым аралымаште чолгалыкым йодыт. Туге гынат пашаштына вашталтыш шагал.

Еҥ-влакым тӱҥ шотышто мо тургыжландара? Отчетный докладыште тиде йодышлан теве кузерак вашештыме: профсоюз паша еҥ-влакын пашадарышт, илыш условийышт верч тыршымаш, паша условий да пашам аралымаш, тазалык, шемер-влакым права да социальный шот дене аралымаш дене аклалтеш. Отчетный конференций республикысе профсоюз-влакын перестройкышто верышт могай улмылан, профсоюз кокласе отношенийым демократий корно дене виянгдымылан, первичный организаций-влакын шке вуя паша ышташ тунеммыштлан акым пуышаш ыле. Чыла нине проблемым конференций тарватыш.

(Мучашыже 2-шо стр.).

1990 ий 4 март — сайлыме кече

ОКРУЖНОЙ ИЗБИРАТЕЛЬНЫЙ КОМИССИЙЛАШТЕ

Кандидатлан регистрироватлыме

Калык депутатыш кандидат-влакым регистрироватлен пытарыме. Окружной избирательный комиссий-влак Марий АССР Верховный Совет калык депутатыш кандидатлан тыгай ен-влакым регистрироватлыме нерген увертарешт:

11 ше №-ан Ширяйково избирательный округышто

Владимир Иванович ОЛЕЙНИКЫМ. Тудо 1947 ийыште шочын, «Марихолодмаш» объединенийын генеральный директоржылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила.

17-ше №-ан Петровский избирательный округышто

Виталий Михайлович ВИНОГОРОВЫМ. Тудо 1949 ийыште шочын, «Марий машиностроитель» производственный объединенийын тӱҥ инженержылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Геннадий Алексеевич МУРЗАНОВЫМ. Тудо 1944 ийыште шочын, «Знание» обществысе Марий республиканский организаций правлений председательын заместительжылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Светлана Алексеевна МИХАЙЛОВАМ. Тудо 1948 ийыште шочын, КПСС Йошкар-Ола горкомын секретарьжылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила.

26-шо №-ан Семеновка избирательный округышто

Людмила Павловна ИГОШИНАМ. Тудо 1937 ийыште шочын, Семеновка вспомогательный школ-интернат директорын заместительжылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Владислав Михайлович МЕДВЕДКОВЫМ. Тудо 1940 ийыште шочын, СССР-ын 60-шо идалыкше лӱмеш совхозын директоржылан ышта, КПСС член, Медведево районысо Кузнецово селаште ила;

Александр Васильевич ОГОРОДНИКОВЫМ. Тудо 1953 ийыште шочын, Йошкар-Оласе связь эксплуатационно-технический узелын водительжылан ышта, беспартийный, Йошкар-Олаште ила.

28 ше №-ан Речной избирательный округышто

Николай Дмитриевич ОБИДИНЫМ. Тудо 1952 ийыште шочын, служащий, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Геннадий Иванович ПЕТРУШИНЫМ. Тудо 1949 ийыште шочын, служащий, КПСС член, Йошкар-Олаште ила.

30-шо №-ан Лазовский избирательный округышто

Юрий Павлович ВАХРУШЕВЫМ. Тудо 1939 ийыште шочын, «Кристалл» ОКТБ директорлан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Григорий Васильевич ЛЕБЕДЕВЫМ. Тудо 1948 ийыште шочын, «Марагрострой» объединенийысе автотранспортный предприятийын водительжылан ышта, беспартийный, Йошкар-Олаште ила;

Валентин Александрович МАТВЕЕВЫМ. Тудо 1939 ийыште шочын, КПСС Йошкар-Ола горкомын первый секретарьжылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Герман Николаевич РУСАНОВЫМ. Тудо 1949 ийыште шочын, «Прогресс» консультационно-внедренческий бюрон директоржылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила.

31-ше №-ан Суворовский избирательный округышто

Николай Александрович КОСОВЫМ. Тудо 1939 ийыште шочын, чодыра машиностроений заводысо цех начальниклан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Юрий Федорович КРАЕВЫМ. Тудо 1938 ийыште шочын, облсовпрофын паша шотышто тӱҥ правовой инспекторжылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Юрий Миронович СВИРИНЫМ. Тудо 1937 ийыште шочын, «Марий машиностроитель» производственный объединенийын генеральный директоржылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Эрик Григорьевич ШКАЛИНЫМ. Тудо 1946 ийыште шочын, Йошкар-Ола 1-ше ТЭЦ-ысе профком председательлан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила.

38-ше №-ан Вавиловский избирательный округышто

Бронислав Алексеевич ДВОЕГЛАЗОВЫМ. Тудо 1937 ийыште шочын, Кугу Отечественный сарын инвалидше-влакын республиканский больницыштыш врач-урологлан ышта, беспартийный, Йошкар-Олаште ила;

Владимир Иванович МУХИНЫМ. Тудо 1950 ийыште шочын, республиканский больницын тӱҥ врачшын заместительжылан ышта, беспартийный, Йошкар-Олаште ила;

Александр Алексеевич РОСТОВЫМ. [illegible]

... шолдыра панель дене чоҥымо заводышто технологлан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Виктор Иванович ШЕРШНЕВЫМ. Тудо 1946 ийыште шочын, «Новатор» заводысо профкомын председательжылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила.

56-шо №-ан Нолька избирательный округышто

Виталий Дмитриевич ВИНОГОРОВЫМ. Тудо 1953 ийыште шочын, Нолька предприятийын директоржылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Николай Тихонович СОБОЛЕВЫМ. Тудо 1951 ийыште шочын, чодыра предприятийысе учебный научный производственный комплексын директоржылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Юрий Александрович ФОМИНЫХЫМ. Тудо 1933 ийыште шочын, «Марилес» объединений генеральный директорын заместительжылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила.

65-ше №-ан Строительный избирательный округышто

Борис Петрович ГОЛУБКОВЫМ. Тудо 1942 ийыште шочын, Волжский ГОВД начальникын полышкалышыжлан ышта, КПСС член, Волжск олаште ила;

Андрей Дмитриевич КАЛУГИНЫМ. Тудо 1961 ийыште шочын, ВЛКСМ Волжский горкомын первый секретарьжылан ышта, КПСС член, Волжск олаште ила;

Владимир Николаевич ТИМОФЕЕВЫМ. Тудо 1953 ийыште шочын, нылымше номеран СПТУ-што преподавательлан ышта, беспартийный, Волжск олаште ила;

Валерий Иванович ЧАГИНЫМ. Тудо 1947 ийыште шочын, «Волжскпромстрой» трестын управляющийжылан ышта, КПСС член, Татар АССР-ысе Зеленодольск олаште ила.

71-ше №-ан Приволжский избирательный округышто

Алексей Евгеньевич БАХТИНЫМ. Тудо 1961 ийыште шочын, Волжский районысо Отымбал кыдалаш школ директорын заместительжылан ышта, КПСС член, Шарача селаште ила;

Владислав Максимович ЗОТИНЫМ. Тудо 1942 ийыште шочын, КПСС Волжский горкомын первый секретарьжылан ышта, КПСС член, Волжск олаште ила;

Владимир Николаевич СИДОРОВЫМ. Тудо 1955 ийыште шочын, Волжский райисполкомын культура отделжым вуйлатышылан ышта, КПСС член, Шарача селаште ила.

75-ше №-ан Виловат избирательный округышто

Ипполит Алексеевич АЛЫКОВЫМ. Тудо 1953 ийыште шочын, Курык марий районысо Виловат участковый больницын тӱҥ врачшылан ышта, КПСС член, Виловат селаште ила;

Ипполит Мефодьевич МАЛЫШЕВЫМ. Тудо 1956 ийыште шочын, Курык марий межрайонный прокурорлан ышта, КПСС член, Козьмодемьянск олаште ила.

76-шо №-ан Йоласал избирательный округышто

Викентий Иванович ПИЧУШКИНЫМ. Тудо 1946 ийыште шочын, КПСС Курык марий райкомын первый секретарьжылан ышта, КПСС член, Козьмодемьянск олаште ила.

81-ше №-ан Сурский избирательный округышто

Леонид Арсентьевич АСЛАНОВЫМ. Тудо 1947 ийыште шочын, Курык марий районысо «Большевик» колхозын председательжылан ышта, КПСС член, Пайскырык селаште ила;

Леонид Ананьевич ГАРАНИНЫМ. Тудо 1947 ийыште шочын, Марий АССР калык образований министрын заместительжылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Владимир Данилович СЕРНОВЫМ. Тудо 1950 ийыште шочын, Курык марий районысо «Маяк» колхозын председательжылан ышта, КПСС член, Козьмодемьянск олаште ила.

86-шо №-ан Промышленный избирательный округышто

Николай Владимирович БАННИКОВЫМ. Тудо 1949 ийыште шочын, «Марийская правда» газетын собственный корреспондентшылан ышта, КПСС член, Козьмодемьянск олаште ила;

Иван Андреевич ЛЬВОВЫМ. Тудо 1942 ийыште шочын, Курык марий агропромышленный объединенийысе механизаций ден электрификаций кооперативын объединенный пунктшым вуйлатышылан ышта, КПСС член, Улыл Солаволко ялыште ила;

Иннокентий Александрович РЫЖКОВЫМ. Тудо 1933 ийыште шочын, Курык марий агропромышленный объединенийын директоржылан ышта, КПСС член, Козьмо- [illegible]

(Мучаш. Тӱҥалтышыже 1-ше стр.).

Профсоюзын ик тӱҥ пашаже — шемер-влакын праваштым аралымаш. Но, мом шылташ, совет законым вуйлатыше пашаеҥ-влак веле огыл, профсоюз пашаеҥ-влак шкештат эше чылаж годымак сайын огыт пале. Тидым шотыш налын, правовой всеобучлан облсовпроф кугу верым ойырен. Профсоюз обком ден райком-влакын председательыштлан да секретарьыштлан, министерство ден ведомство вуйлатыше-влаклан аттестацийым эртарыме. АПК пашаеҥ-влак профсоюз райкомла пелен внештатный юридический консультаций-влак пашам ыштат. Кок ий жапыште гына нуно шым тӱжем утла еҥлан полышым пуэныт. Пашазе ден служащий-влакын праваштым шыгыремдылмылан 150 утла вуйлатышым мут кучаш шогалтыме. Полшаш йодшо 88 еҥым уэш пашаш верандыме.

Тӱҥ шотышто предприятийым пытарыме але тудлан у лӱмым пуымо годым тыгай экшык лиеш. Теве «Горспецдорстрой» Йошкар-Оласе управленийыште (начальникше А. В. Доста) профком да пашаче коллектив дене каҥашыде, участкым пытарыме. Тыгеже законым пудыртымылан 815 должностной еҥлан штрафым тӱлыктымӧ, 52 еҥым паша гыч корандыме. Чыла нине пример облсовпрофын президиумжын, секретариатшын да отделжын пашам ыштымышт нерген ойлат. Но паша условий начар улмылан кӧра эмганыме случай садак ок шагалем. 1987—1988 ийлаште да 1989 ийын икымше пелыштыже чумыржо 5330 несчастный случай лийын. Эше теве мо ӧрыктара: арака ваштареш чылан виян кучедал шогымо ӱмбачак шуко эҥгекше лач йӱмылан кӧра лиеш.

Вес амалат уло: паша верлан норматив торжан пудырталтеш. Поснак у объектлам сдатлыме годым паша шотышто технический инспекций пашаеҥгым огыт колышт, тыге еҥ-влаклан лӱдыкшым ыштат. 1988—1989 ийлаште, мутлан, 12 школым технический инспектор деч посна пашаш колташ вашкеныт да чылаштыжат ятыр экшыкым мумо. Чыла тидым колат да калык образований ден наука пашаеҥ-влак профсоюз обком председатель Г. М. Мустаев деч келшыше вашмутым вучет. Но арам.

Икмыняр ий ончыч республикыштына «Производственный быт» программым приниматлыме ыле. Тудын кӱзе ыл лийын. Туте гынат Козьмодемьянскыште да Оршанкыште лийше случай деч молыж нерген ик мутат ыш шокто. Закондымын налме пачерлаште ласкан илыше-влак шагалын огыл улыт, но профсоюз орган-влак мерым ышташ огыт вашке. Мутлан, профсоюз органлашке тыгай-влак ӱмбак 10 иск пурен гын, улыжат иктыжым шуктымо. Тыге шемер-влак правашым аралыше органлан ӱшаныммым утыр да утыр чарнат.

Пашазе контроль нерген кызыт чыла вере ойлат, возат. Тыгай орган мемнан республикыштат лач отчетный жапыште шочын. Контролер-влак радамыш вич тӱжем утла яндар чонан еҥ ушнен. Нуно торгайыше, общественный питаний да бытовой обслуживаний сферылаште материальный поянлыкым чын шеледымым эскерат. Идалыкат пеле жапыште нине сферыште 200 утла ситыдымашым мумо. Тыге 18 торгайыше пашаеҥгым паша гыч корандыме, 236 еҥлан шижтарыме тӱрлӧ мерым кучылтмо, 11 еҥым профсоюз член гыч лукмо.

Икманаш, контролер-влак пашам тӱҥалыныт. Но чыла сай манаш ондак. Республикысе торговля министерство, Марпотребсоюз да нуньын ыштымылан тӱҥ верым ойыреныт. Вет самырык-влаклан пашаче ешыш ушнаш, тиде ешын сай традицийлажым вигак пален налаш куштылго огыл. Тыштыже нуньлан профсоюз активист-влак полшат. Студент-влакын положенийышт поснак ок куандаре. Тидын нерген докладчикат, МПИ-ын студентше В. В. Щербакат шуко ойлышт. Чыла ой-каҥашым шотыш налын, профсоюз-влак областной советын студент ден тунемше молодежь коклаште пашам ыштыме шотышто комиссийжым ышташ пунчалме.

«Тазалык» программым шуктымаште тӱҥ пелыт профсоюз орган-влак ӱмбак возеш. Шуко профсоюз комитет тиде проблемым шке пашаштыже тӱҥ корно семын ойырен налын да тудым сайын шуктен толеш. Мутлан, Йошкар-Оласе полупроводник прибор заводышто тыгай поро традиций илышыш шыҥен: спортивный мероприятийлаште участвоватлыше да «больничный» листок дене пайдаланыдыме пашазе идалык мучаште тылзаш пашадарын 50 процентше дене палемдалтеш.

— Мемнан денат строитель-влакын тазалыкышт верч начарын огыл тыршат, но тидын годым айдемын таза илыш-йӱлам шуктымыжо шотыш налалтеш. Тыгай еҥлан пашадарым 10 процентлан ешарен тӱлат, — манеш «Маригражданстрой» ПСО-н 16-шо №-ан специализироватлыме управленийжын мастер-бригадирже В. Г. Орехова.

«Тазалык» программым шуктымо нерген иктешлен каласаш гын, профсоюз, озанлык да здравоохранений орган-влакын вийыштым иктыш ушымылан кӧра черланымашым иземден кертме. Эртыше кум ий жапыште государственный социальный страхований бюджетлан анылен кодымо 1,5 миллион теҥгем здравоохраненийын материально-технический базыжым пеҥгыдемдаш колтымо.

Но тыштат чылажак сай манаш ондак. Паша ыштен кертмым жаплан йомдарымаште кугу ужашыже икшыве-влакын черланымылан логалеш. Йоча черле гын, ава паша деч утаралтеш. А икшыве дошкольный учрежденийлаште йӱштӧ лиймылан черлана. Чын, облсовпрофын президиумжо калык образований министерствын, профсоюз отраслевой обкомын пашаштым каҥашен, но ваштылтыш гына уке.

Тазалыкым аралыме пашаште санитарно-курортный эмлыме йӧнлан изи огыл вер ойыралтшаш. Мемнан республикыште тидлан чыла йӧнат уло. Профсоюз гына 2 санаторийым, 2 каныме пӧртым, 4 туристический базым, 15 санаторий-профилакторийым куча. Но нуннат материальный базышт лушкыдо. Тидат веле огыл, путевкым шеледымаште социальный тӧрлык принцип пудырталтеш. Теве Марий государственный университетысе профком Трускавец курортыш пытартыш кум ий почела эре ик еҥлан — кадр отдел качальник А. С. Чигиревалан пуэн. Йодмаш лу дене ...

ӦРДЫЖЕШ КОДМАН ОГЫЛ

Верысе промышленность производственный объединенийын Суслонгер СМУ-жын администрацийже штатым иземдыме амал дене декретный отпускышто улшо Г. А. Целищева ден О. М. Ионинам паша гыч луктын. Паша нерген законодательствым пудыртымаш Волжскысо кинде комбинатыште, Кокшайскысе чодыра комбинатыште да икмыняр моло вереат лийын. Облсовпрофын право- ... шукталтмыж нерген жапыштыже меат шагал огыл возенна. Но сай ваштылтыш ок шижалт. Ик цифрым ончыктымат сита, шонем. Промышленностьышто тыршыше чыла еҥ гыч кажне кумшыжо кид пашам ышта. Йошкар-Оласе инструментальный, «Волжскпродмаш» объединенийлаште, строительный материал промышленностьышто паша условий поснак начар. Килемар, Морко, Марий Ту- ... объединенийышт лийше фактлан чын акым огыт пу. «Актым коллективыште каҥашыме, продавецым шижтарыме», — манын вашештат. Мутлан, Параньга районышто автомобильым ужалыме годым совет торговлын правилыжым торжан пудыртымо, но Марпотребсоюз лач кӱшнӧ ончыктымо гай вашмут дене серлаген.

Чынак, автомашина писын ...

...шочын, КПСС член, Йошкар-Ола...
кретарьжылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Герман Николаевич РУСАНОВЫМ. Тудо 1949 ийыште шочын, «Прогресс» консультационно-внедренческий бюрон директоржылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила.

31-ше №-ан Суворовский избирательный округышто

Николай Александрович КОСОВЫМ. Тудо 1939 ийыште шочын, чодыра машиностроений заводысо цех начальниклан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Юрий Федорович КРАЕВЫМ. Тудо 1938 ийыште шочын, облсовпрофын паша шотышто тӱҥ правовой инспекторжылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Юрий Миронович СВИРИНЫМ. Тудо 1937 ийыште шочын, «Марий машиностроитель» производственный объединенийын генеральный директоржылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Эрик Григорьевич ШКАЛИНЫМ. Тудо 1946 ийыште шочын, Йошкар-Ола 1-ше ТЭЦ-ысе профком председательжылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила.

38-ше №-ан Вавиловский избирательный округышто

Бронислав Алексеевич ДВОЕГЛАЗОВЫМ. Тудо 1937 ийыште шочын, Кугу Отечественный сарын инвалидше-влакын республиканский больницыштыже врач-урологлан ышта, беспартийный, Йошкар-Олаште ила;

Владимир Иванович МУХИНЫМ. Тудо 1950 ийыште шочын, республиканский больницын тӱҥ врачшын заместительжылан ышта, беспартийный, Йошкар-Олаште ила;

Александр Алексеевич РОСТОВЫМ. Тудо 1951 ийыште шочын, «Марий машиностроитель» производственный объединенийысе икымше номеран медсанчастьын тӱҥ врачшылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила.

42-шо №-ан Шкетанский избирательный округышто

Александр Владимирович ДАНИЛОВЫМ. Тудо 1949 ийыште шочын, «Новатор» заводысо парткомын секретарьжылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Наталья Сергеевна МОРОВАМ. Тудо 1949 ийыште шочын, Н. К. Крупская лӱмеш Маргоспединститутын дошкольный воспитаний факультетшын деканжылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Иван Тимофеевич СИДОРКИНЫМ. Тудо 1938 ийыште шочын, сонарзе ден колызо-влак республиканский обществын председательжылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила.

46-шо №-ан Фестивальный избирательный округышто

Владимир Иванович КОМЕЛИНЫМ. Тудо 1950 ийыште шочын, КПСС Марий обкомын социально-экономический отделжым вуйлатышылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Юрий Иванович МАНЯКОВЫМ. Тудо 1947 ийыште шочын, «Связьстрой-4» трестысе 410-ше №-ан ПМК-н начальникшылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Николай Сергеевич СМЫШЛЯЕВЫМ. Тудо 1957 ийыште шочын, «Марилес» объединенийысе Волжский ПМК-н водительжылан ышта, беспартийный, Йошкар-Олаште ила.

54-ше №-ан Строительный избирательный округышто

Хамза Касымович БАШИРОВЫМ. Тудо 1947 ийыште шочын, «Марийскагропроммехмонтаж» трестын управляющийжылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Вилсор Ахметович ВАЛИЕВЫМ. Тудо 1937 ийыште шочын, Йошкар-Оласе инструментальный заводышто ОТК бригадирлан ышта, беспартийный, Медведево поселкышто ила;

Валентин Николаевич ДУХАНОВЫМ. Тудо 1940 ийыште шочын, «Марстройтранс» объединений генеральный директоржын заместительжылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Владимир Сергеевич ЖАНДАРМОВЫМ. Тудо 1953 ийыште шочын, Марий АССР внутренний паша министерствысе икымше номеран ЛТП начальникын заместительжылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Владимир Александрович КОЗЛОВЫМ. Тудо 1952 ийыште шочын, «Марагрострой» объединенийысе механизаций управленийын начальникшылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Валерий Дмитриевич ЛЕЛЕКОВЫМ. Тудо 1939 ийыште шочын, Йошкар-Оласе шӧр комбинатын директоржылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Михаил Александрович МИРОНОВЫМ. Тудо 1946 ийыште шочын, «Верхневолгоэлектромонтаж» трестысе отделын начальникшылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Николай Федорович ТЕРЕХОВЫМ. Тудо 1937 ийыште шочын, «Верхневолгосантехмонтаж» трестысе Марий монтажный управлений начальникын обязанностьшым шуктышо, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Вячеслав Александрович ТРЕГУБОВЫМ. Тудо 1960 ийыште шочын, Йошкар-Оласе автоспецоборудований заводышто регулировщиклан ышта, беспартийный, Йошкар-Олаште ила;

Сергей Александрович ФРОЛОВЫМ. Тудо 1954 ийыште шочын, контроль ден автоматика прибор шотышто опытно-конструкторский бюрон инженер-конструкторжылан ышта, беспартийный, Йошкар-Олаште ила;

Евгений Максимович ЧУГУНОВЫМ. Тудо 1955 ийыште шочын, икымше номеран пассажирский автотранспорт предприятийын бригадиржылан ышта, КПСС членыш кандидат, Йошкар-Олаште ила;

Олег Григорьевич ЦАРЕГОРОДЦЕВЫМ. Тудо 1957 ийыште шочын, «Марийстрой» объединенийысе пӧртым

...ыште шочын, КПСС ... первый секретарьжылан ышта, КПСС член, Козьмодемьянск олаште ила.

81-ше №-ан Сурский избирательный округышто

Леонид Арсентьевич АСЛАНОВЫМ. Тудо 1947 ийыште шочын, Курык марий районысо «Большевик» колхозын председательжылан ышта, КПСС член, Пайскырык селаште ила;

Леонид Ананьевич ГАРАНИНЫМ. Тудо 1947 ийыште шочын, Марий АССР калык образований министрын заместительжылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Владимир Данилович СЕРНОВЫМ. Тудо 1950 ийыште шочын, Курык марий районысо «Маяк» колхозын председательжылан ышта, КПСС член, Козьмодемьянск олаште ила.

86-шо №-ан Промышленный избирательный округышто

Николай Владимирович БАННИКОВЫМ. Тудо 1949 ийыште шочын, «Марийская правда» газетын собственный корреспондентшылан ышта, КПСС член, Козьмодемьянск олаште ила;

Иван Андреевич ЛЬВОВЫМ. Тудо 1942 ийыште шочын, Курык марий агропромышленный объединенийысе механизаций ден электрификаций кооперативын обменный пунктшым вуйлатышылан ышта, КПСС член, Улыл Солаволко ялыште ила;

Иннокентий Александрович РЫЖКОВЫМ. Тудо 1933 ийыште шочын, Курык марий агропромышленный объединенийын директоржылан ышта, КПСС член, Козьмодемьянск олаште ила.

91-ше №-ан Какшамарий избирательный округышто

Юрий Федорович ТАРАСОВЫМ. Тудо 1943 ийыште шочын, КПСС Звенигово райкомын первый секретарьжылан ышта, КПСС член, Звенигово олаште ила;

Петр Васильевич ЯМБАРЦЕВЫМ. Тудо 1924 ийыште шочын, пенсионер, КПСС член, Звенигово районысо Какшамарий ялыште ила.

111-ше №-ан Коммунистический избирательный округышто

Геннадий Петрович АЛЕКСАНДРОВЫМ. Тудо 1947 ийыште шочын, «Мариграждянстрой» объединенийын начальникшылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Сергей Федорович ЖУРАВЛЕВИЧЫМ. Тудо 1937 ийыште шочын, «Марийскмелиораций» объединенийысе автобазын начальникшылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Николай Михайлович КОСКИНЫМ. Тудо 1957 ийыште шочын, Медведево автотранспорт предприятийын водительжылан ышта, беспартийный, Йошкар-Олаште ила.

113-шо №-ан Краснооктябрьский избирательный округышто

Николай Павлович НЕФЕДОВЫМ. Тудо 1951 ийыште шочын, Краснооктябрьский металлоизделий заводышто слесарь-ремонтниклан ышта, беспартийный, Медведево районысо Краснооктябрьский поселкышто ила;

Виктор Аверкиевич ПОСТВАЙКИНЫМ. Тудо 1955 ийыште шочын, Йошкар-Ола совхоз-техникумын тӱҥ зоотехникшылан ышта, беспартийный, Медведево районысо Озякъялыште ила;

Анатолий Александрович ПУШКАРЕВЫМ. Тудо 1937 ийыште шочын, «Марийский» сурт кайык фабрикын директоржылан ышта, КПСС член, Медведево районысо Краснооктябрьский поселкышто ила.

114-ше №-ан Кузнецово избирательный округышто

Геннадий Валентинович ВАСИЛЬЕВЫМ. Тудо 1955 ийыште шочын, Медведево санэпидстанцийын тӱҥ врачшылан ышта, КПСС член, Медведево поселкышто ила;

Юрий Леонидович ГОРЯНСКИЙЫМ. Тудо 1929 ийыште шочын, Медведево районысо «Семеновский» госплемзаводын директоржылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Борис Михайлович СМОЛЕНЦЕВЫМ. Тудо 1931 ийыште шочын, Медведево районысо «Большевик» совхозын директоржылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

115-ше №-ан Люльпан избирательный округышто

Марат Фаррахович ГАЯЗОВЫМ. Тудо 1939 ийыште шочын, Медведево район, Ленин лӱмеш колхозын председательжылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Николай Григорьевич ЧЕРНЯДЬЕВЫМ. Тудо 1943 ийыште шочын, калык депутат-влак Пижма сельский Совет исполкомын председательжылан ышта, Медведево районысо Пижма ялыште ила;

Евгений Васильевич ШИРОКИХЫМ. Тудо 1946 ийыште шочын, Медведево районысо Люльпан кыдалаш школышто туныктышылан ышта, беспартийный, Люльпан ялыште ила.

118-ше №-ан Шойбулак избирательный округышто

Валентин Степанович ВДОВИНЫМ. Тудо 1935 ийыште шочын, Медведево районысо «Шойбулакский» совхозын директоржылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила.

122-шо №-ан Волаксола избирательный округышто

Валерий Никитич РЯБИНИНЫМ. Тудо 1943 ийыште шочын, калык депутат-влак Морко районный Совет исполкомын председательжылан ышта, КПСС член, Морко поселкышто ила;

Владимир Владимирович СПИРИДОНОВЫМ. Тудо 1955 ийыште шочын, «Марилес» территориально-производственный объединенийын кадр да социальный виянгмаш отделжын начальникшылан ышта, КПСС член, Морко районысо Зеленогорск поселкышто ила.

Верысе промышленность производственный объединенийын Суслонгер СМУ-жын администрацийже штатым иземдыме амал дене декретный отпускышто улшо Г. А. Целищева ден О. М. Йонинам паша гыч луктын. Паша нерген законодательствым пудыртымаш Волжскысо кинде комбинатыште, Кокшайскысе чодыра комбинатыште да икмыняр моло вереат лийын. Облсовпрофын правовой паша отделже чылаже 200 утла тыгай умылыдымашым корандаш полшен.

А профсоюз комитет, отраслевой обком-влак шемер-влакым шкешт арален налын огыт керт ыле мо? Уке, очыни. Молан манаш гын, нуно озанлык вуйлатыше-влак ваштареш огыт кае, нуно ончално сайыш лекташ тыршат. Тидлан кӧра ӱчашымашым, умылыдымашым корандаш йӧршын вес орган — шукыж годым партийный — полша.

Шуко пашаче коллективыште паша жапым нигӧ дене каҥашыде шуят. Теве Суслонгерысе резино-технический изделий заводышто, Марпотребсоюзын автобазыштыже пашазе-влак тылзыште 100 утла шагатым утыждене ыштеныт. (Закон почеш, идалык жапыште 120 шагат наре тыге ышташ лиеш). «Марийскавтотранс», «Марилес» объединенийлаште, госторговльын да потребкооперацийын предприятийлаштыште 5—15 кечым 10—14 шагат дене пашам ыштымаш шуэн огыл вашлиялтеш. Тидлан кӧра нине отрасльлаште текучесть кугу.

Паша шотышто технический инспектор-влак отчетный жапыште 1988 предприятий ден организацийым тергеныт, кок тӱжем наре станокым, машинам, производственный участкым шогалтеныт. Пашам аралыме нерген шуктылтмыж нерген жапыштыже меат шагал огыл возенна. Но сай вашталтыш ок шижалт. Ик цифрым ончыктымат сита, шонем. Промышленностьышто тыршыше чыла еҥ гыч кажне кумшыжо кид пашам ышта. Йошкар-Оласе инструментальный, «Волжскпродмаш» объединенийлаште, строительный материал промышленностьышто паша условий поснак начар. Килемар, Морко, Марий Турек районласе колхоз ден совхозлаште шукшо гараж, мастерской, быт пӧлеман техобслуживаний пункт, душевой нерген шоненак эртарат. Вуйлатыше ден пашазе коклаште паша шотышто умылыдымаш лач тидлан кӧра лектеш.

— Профсоюз орган-влакын пашаштым пужен ыштыме жапыште шемер-влаклан илыме верым ситарыме проблемым ме тӱҥ верыш шындыман улына, — палемда шке отчетный докладыштыже Р. Х. Сафин.

Илыме вер шотышто шемер-влакын йодмашышт республикыштына начарын огыл шукталтеш гынат, тиде проблема тугаяк пӱсӧ лийын кодеш. Но стройиндустрийын базыже начар улмылан кӧра поро деч поро шонымаш кагаз ӱмбаланак кодеш. Волжскысо пӧртым чоҥышо комбинат эркын уэмдалтеш, Козьмодемьянскыште 8-ше СМУ-ын базыжым кумдангдыме срок ок шукталт, «Марийскстройматериал» объединенийын куатше ок ешаралт. Шке пӧртым чоҥымаште нелылык шагал огыл.

Отчетный доклад гыч илыме вер шотышто законодательство республикыштына кузерак шуктaлтме нерген утларак пален налнена ыле. Но тыште цифр деч моло ыш шокто. А цифр, кажнылан раш, чыла еҥын ушешыже ок код. Отчет жапыште законым пудыртымаш шагал огыл ончыктымаш шагал огыл... объединенийышт лийше фактлан чын акым огыт пу. «Актым коллективыште каҥашыме, продавецым шижтарыме», — манын вашештат. Мутлан, Параньга районышто автомобильым ужалыме годым совет торговльын правильыжым торжан пудыртымо, но Марпотребсоюз лач кӱшнӧ ончыктымо гай вашмут дене серлаген.

Чынак, автомашина писын кудалыштме средствылан шотлалтеш гынат, пытартыш жапыште шуко еҥын шинчажым йӱлатыше арверыш савырнен. Сандене тудым ужалыме-налме радамым пудыртымаш шуко вере вашлиялташ тӱҥалын. Тыгай случай лач отчетный жапыште Звенигово районышто лийын. Тидын нерген пашазе контролер-влак шуко вере увертареныт, ӱмаште майыште «Труд» газет выступатлен ыле. Но факт нерген докладыште ик мутат ыш шокто. Районысо пашазе контролер-влак лӱм дене АПК пашаеҥ-влак профсоюз райком председатель Ю. И. Иванов конференций мучашлан виешак мутым нале да тиде фактым ушештарыш. Конференцийын делегатше-влакат раш вашмутым йодыч. Тунам облсовпроф председатель тыгерак вашештыш:

— Титакан-влакым наказатлыме. Мо эше кӱлеш?

Кузе наказатлыме — ойлаш огына тӱҥал. Но пашазе контролер-влакын актыштлан моло вер гыч пурышо вашмут ден Р. Х. Сафинын шке вашмутшо коклаште иктайлык рашак ыле. Сандене пашазе контрольын лӱмнержым нӧлташ ӱжмашынат акше уке дене иктак.

Республикысе профсоюз орган-влак шке воспитательный, культурно-массовый да физкультурно-оздоровительный пашаштышт молодежь ден студент-влак коклаште ... увертарлтеш. А икшыве дошкольный учрежденийлаште йӱштӧ лиймылан черлана. Чын, облсовпрофын президиумжо калык образований министерствын, профсоюз отраслевой обкомын пашаштым каҥашен, [illegible] вашталтыш гына уке.

Тазалыкым аралыме пашаште санитарно-курортный эмлыме йӧнлан изи огыл вер ойыралтшаш. Мемнан республикыште тидлан чыла йӧнат уло. Профсоюз гына 2 санаторийым, 2 каныме пӧртым, 4 туристический базым, 15 санаторий-профилакторийым куча. Но нуынат материальный базышт лушкыдо. Тидат веле огыл, путевкым шеледымаште социальный тӧрлык принцип пудырталтеш. Теве Марий государственный университетысе профком Трускавец курортыш пытартыш кум ий почела эре ик еҥлан — кадр отдел начальник А. С. Чигиревалан пуэн. Йодмаш лу дене лийын гынат, эре кӱлешан еҥым «эмленыт». Тыгай факт икмыняр моло профкомынат пашаштыже вашлиялтын.

Перестройкым виянгдыме жапыште профсоюз орган-влакынат пашашкышт сай вашталтышым пурташ тӱҥалме шижалтешак. Тидыжым профсоюз-влак областной советын пашаеҥже-влакын профсоюз организаций-влаклан практический полышым утларак пуэн шогымышт дене умылтараш лиеш. Докладыште палемдыме почеш, ӱмаште нуно 37 процент паша жапыштым первичный организацийлаште эртареныт. Но перестройка, демократий да гласность, жап, шемер-влакын активностьышт кушкын толмаш паша стиль ден йӧным у шинча дене ончалаш да тудым кызытсе кечылан келыштараш йодыт. Тидым профсоюз-влак областной советын у составше (председатель Р. Х. Сафин) шотыш налеш манын ӱшанена. Тидым веле огыл, конференцийыште шыталтен ойлымыжат ушыш пыштат, улшо чыла ситыдымашым корангдыме раш корным палемдат, шонена. Тунам, веле профсоюз пашаште перестройка шижалташ тӱҥалеш.

Б. ШАМИЕВ.

Снимкыште: конференций годым залыште.

А. Щербаковын фотожо.

Ончыл радамыште улыт

ПАСУЛАШКЕ органический ӱянгдышым лукмо шотышто пятимесячник умбакыже шуйна. Тиде пашаште Куженер «Агропромхимий» объединенийын коллектившат удан огыл тырша.

Пасун шурным шочыктен кертме виймым ешарымашке уста тракторист-влак Ю. Ягодаров ден С. Галямоват ушненыт да пашам ворандарен толыт. Планыште палемдыме ныл тӱжемат пеле тонн олмеш иктыже шым тӱжем, весыже вич тӱжем тонн утла органикым пасулашке шупшыктеныт. Тыге механизатор-влак коклаште таҥгасымаште ончыл радамыш лектыныт.

Л. РОМАНОВ.

У ЛӰМ ДЕНЕ

КПСС Марий обкомын идеологический отделжын ончычсо «Политический агитаций» журналжын 1990 ийысе икымше номержe «Ориентир» лӱм дене савыкталтын.

Журнал редколлегий «Лудшо-влаклан ойна» ӱжмаштыже шушаш жапыште шке пашажым могай тӱҥ корно дене ворандарен колташ шонымыж дене палдара. Мутлан, увертарымаш шотан жанр-влаклан утларак верым ойыраш палемдалтеш. Тыгай материал-влак «Йодса — вашештена», «Тӱрлӧ нерген цифр дене», «Марийстат увертара», «Йодышым единый политкече годым пуымо. Могай мерым ыштыме?», «Тиде чын мо?» да моло рубрика дене лектын шогаш тӱҥгалыт. Сандене тӱрлӧ событий нерген увертараш, чодышын вургыжтарыше йодышным возен колташ «Ориентир» лудшо-влак деч йодеш.

«Теорий йодыш» рубрика дене «Наций да тудын виянг толмыжо» лӱман статьям пуымо. Статьян авторжо — А. М. Горький лӱмеш Марий политехнический институтын марксистско-ленинский философий кафедрыжым вуйлатыше В. Маслихин.

Журнал КПСС Марий обком бюрон 1989 ий 27 июньысо пунчалже негызеш партийный шот дене (колымекышт) реабилитироватлыме коммунист-влакын лӱмышт дене палдара. Ты материалым «Партийыш угыч пӧртылтымӧ» вуймут йымалан пуымо. Тиде темыланак исторический наука доктор К. Н. Сануковын «Мый шоячыш ынем лек» статьяжын пытартыш ужашыже савыкталтын.

Кӧ тугай Карачаров? Тиде йодышлан вашештен, журнал личность культ годсо репрессий ийлаште Марий автономный областьысе (варaже —, автономный республикысе) НКВД управленийым вуйлатыше нерген — путырак осал да шыде еҥ нерген — каласкала.

Лектор-атеист В. Федоров «Тӱнялан мучаш лиеш мо?» корреспонденцийже дене Куяр поселко гыч П. Г. Царегородцеван колтымо йодышыжлан вашешта. Садыже ала-кӧн лукмо «Страшный суд» книгам лудынат, айдеме тукымын ончыкылык пӱрымашыж верч азапланаш тӱҥалын.

Марий АССР-ыште миллионер-влак улыт мо? Тыгай йодышлан СССР Сбербанкысе Марий республиканский управлений начальникын заместительже А. Ф. Соколов вашешта.

Тиде кечылаште Йошкар-Олаште комсомол Марий областной организацийын XXXVIII конференцийже почылтеш

РВЕЗЫЛЫК

САМЫРЫК ЛУДШЫН СТРАНИЦЫЖЕ

350-ше ВЫПУСК

ЭКЗАМЕН ПОЧЕШ ЭКЗАМЕН

Кумышто Йошкар-Олаште ВЛКСМ Марий областной организацийын XXXVIII конференцийже почылтеш. Тудо районласе отчет да сайлымаш конференций-влакым, чумыр областной организацийын кум ияш пашажым иктешла. Эртыше да лийшаш конференций-влак шотышто «Рвезылыкын» икмыняр йодышыжлан ВЛКСМ Марий обкомын первый секретарьже МИХАИЛ КАЛИНОВ вашешта.

— Михаил, районласе конференций-влак деч мом вученда да нуно ўшандам шуктеныт мо?

— Эн ончычак, комсомолын тачысе да эрласе кечыж нерген рядовой комсомолец-влакын, активын шонымашыштым пален налаш кўлын. Тидым рашемдыде, ме ончыко нигузеат виянгын огына керт. А могай шонымаш шочын нине конференций деч вара? Кок ий ончыч, мутлан, нуно сайын эртеныт манам ыле. А таче тыге каласаш ӧрам. Жап чот вашталтын. Чыла вере огыл комсомолын илышыже да пўрымашыж нерген кўлеш мутланымаш ылыжын. Южо вереже частный манме йокла гыч общий манме йодышым ужде кодаш тыршат. Очыни, ме иктым умылаш туныктен огынал: тўшка йодышым рашемдыде, шке проблемым решитлаш огеш лий.

— Рашемын: районлаште комсомол аппарат йӧршынат вашталтын огыл. Мутлан, первый секретарь-влакымак налаш гын, чыланат ончычсо кодыныт.

— Медведево район деч молыштыжо. Но тиде паша акым огеш волто. Райком аппаратым демократический сайлымаш негызеш чумырымо. Ончычсак кодыныт манмаште—комсомолец-влак нуным таче чынжымак лидерлан шотлат. Адакше вет икымше ренна да тушеч лекташ куштылгак огыл. А производство гыч толшо-влак комсомол пашам традиционный огыл позиций гыч ончалыт да тышке у шўлышым пуртат. Тиде таче моткоч шерге.

— А кумышто почылтшо областной конференций мом сӧра?

— Ме тудын деч шуко вучена, но ўшанна шукталтеш мо—конференций рашемда. Чынжым каласаш гын, конференций шке пашажым эрла тўнгалеш. Делегат-влак, комсомол актив р е с п у б л и к ы с е министерство да ведомство вуйлатыше-влак дене вашлийыт. Молан тидым ыштыме? Тыге ме ең-влаклан умылыдымо йодыш-влакым рашемдаш да самырык-влакын йодмашыштым конкретный адресат деке шукташ шонымаш дене ыштенна. Тидыже мыланна конференцийыште частный йодыш деч корангаш мыняр-гынат полша.

— Конференцийы ш т е кок доклад лийшаш.

— Чын. Но иктыже лудмо огеш лий, тудым делегат-влак коклаш ончылгочак шарыме. А кокымшо доклад — политичес к и й. Мый шижам, тудым комсомолец-влак ик семын огыт вашлий, доклад традиционный огыл мутланымашым тарватышаш. Но вес семын огеш лий, политический системыште шке верым рашемдыде, комсомол ончыко виянгын огеш керт. Чын, икымше мелна когарген кертеш. Но тудым кўэшташ тўнгалде огеш лий, уке гын политический шужымаш тўнгал кертеш.

— Михаил, пытартыш йодыш: идалык утларак жапыште комсомол обкомын икымше ден кокымшо секретарьже-влакым кумшо гана сайлаш тўнгалына. Тиде пашалан огеш мешае?

— Комсомолец-вла к ы н ўшанышдым кузе шуктымо нерген палаш секретарь влакланат, ВЛКСМ член-влакланат пайдале. Тидыже мемнам, манмыла, кўлеш кўкшытыштӧ кучаш, пашам виктарыме шотышто ответственностьым эреак шижын шогаш туныкта. Мыйым, мутлан, конференцийыште креслом йомдарен кертме нигунарат огеш лўдыктӧ. Еш гын тидлан куана веле ыле. Но мый тыгак лиеш гын (секретарьлан ом сайлалт гын), тўнгалме пашам мучашке шуктен кертдымем дышлан кугу верым ойырымо.

— Мутлан?

— Ик вере магнитофон укелан, а вес вере профком дене кылым ыштен кертдымылан вуйым шийыт. Мый умылем, чыла нине йодыш илыш гыч лектыт. Но районный конференцийын полшымыж дене нуным решитлаш кўлешлан ом шотло. Тушто район, пўтынь комсомол кўкшытыштӧ шогышо проблема-влакым нӧлталаш шотлан толеш ыле. А тыгайже таче шагал огыл. Дисциплиным пеҥгыдемдаш, училище ден техникумысо выпускник-влаклан паша верым ситараш кўлмӧ йодыш... Тиде спискым умбакыжат шуяш лиеш ыле.

Вес кугу йодыш — ончылно Российский комсомолын съездше да ВЛКСМ-ын XXI съездше. Тушто ончаш икмыняр вариант Устав ден Программым темлыме. Но тидын нерген конференцийлаште мутланен огытыл. ... секретарь-влак кокла гыч шукынжо ик-кок ий ончыч веле пашам ышташ тўнгалыныт. Тыгеже раш, нуно у семын сайлымаш гоч эртеныт.

— Лидер. А кӧм тыгайлан шотлаш лиеш?

— Мылам, мутлан, Морко секретарь Сергей Григорьев келша. Тудын чонжо чынжымак комсомол паша верч йўла. Тыгаяк улыт Шернур гыч Геннадий Яндулов, Волжский гыч Андрей Калугин.

Иктым палемдышем, секретарьлан шке пашам виктарен моштымо, шке чолгалык гына огеш сите. Нунылан союзникым, вес семынже, тыйын семын шонен, тылат полшаш кумылан улшо ең-влакым муын моштыман. Мыняр нуно шукырак лийыт, пашам ворандараш тунар куштылгырак. Кўшнӧ ончыктымо ең-влак пашаштышт лач тидлан эҥертат.

Илыш опытышт нуный уло. А комсомол паша ...

СВЕТЛАНА Бутенинат — делегат. Пашам ышта тудо Оршанка район, Марково кыдалаш школышто. Старший пионервожатый тыгак йоча-влак деке туныктышо семын пура. Молан тудым тыште пагалат? Очыни, икшыве-влакым умылен, нуным сай пашалан кумылангден моштымыжлан. А туныктышо-влак пашаштӧ эҥертыш да сай йолташ семын комсомолкым жаплат. Чыланат ўдырым комсомол конференцийын делегатшылан ойырымо дене моткочак кугешнат.

Фото каласкала

РЕСПУБЛИКЫШТЕ кажно ушкал деч вич тўжем утла килограмм шӧрым лўштышӧ дояркына але утыжым шукын огытыл. А вот Медведево районысо «Шойбулакский» совхозын самырык дояркыже Людмила Пироговa кодшо ийын тыгай рубежыш шуын. Ончыл производственницылан сеҥымашке шуаш эн ончычак тыршымо ...

ТАЧЫСЕ самырык ең нерген ойлаш тўнгалмеке, тиде але вес ситыдымашын амалжым теҥгечсе кечыште кычалман. Вигак каласаш гын, школ ден еш воспитанийыште. Нимом шылташ, пытартыш жапыште ме йоча-влакым илышлан ямдылен кушташ кўлмым монденна. Мӧҥгыштат, школыштат, моло вереат. Ик пример. Ача-ава погынымаште икте ойла: «Мый ўдырем ни кўмыж-совлам ом мушкыкто, ни кўварым ом ўштыктӧ. Шке ыштем, тудо тунемже гына». Ужыда, могай шонымаш? Тугеже кандашымше классыште тунемше ўдыр ала шинчымашым налме тўняште ойыртемалтеш? Уке, «3» ден «4» коклаште пӧрдеш. Икманаш, ни пашалан тунеммыже, ни шинчымашым погымыжо. А чылажат аван йоҥгылыш умылымашыж верч.

Налаш вузым. Пеш чын ойлат, студентым строительный отряд шуара. Но кызыт тушко возалташ кумылан ең эре шагалемеш. Ораш кодеш весыланат: рвезе-влак элым аралыме священный ...

влакым шонен ямдылаш да Лум ўдыр ден Йўштӧ кугызалан келшыше ең ым муаш кўштыш. Ешарыш: пел шагат гыч чыла тидым ыштен огыт шукто гын, нимогай бал-маскарад огеш лий. Йоча-влак тунамак иквереш чумыргышт, икте ойла, весе воза.... Йўштӧ кугызалан келшыше рвезым муын кертын огытылат. Ўдырым чиктен шогалтеныт.

Икшыве-влакым ответственностьлан огына туныкто —тиде айдемын койыш-шоктышешыже ўмырешлан кышам кода. Санденак, сайлымашлан ямдылалтме кампа... Марий АССР Верховный Совет калык депутат лийшаш верч кучедалаш тўнгалам.

Сеҥышыш лекташ, конешне, куштылго огеш лий. Мый дечем посна округыштышто эше кум кандидат уло. Но мый сайлыше-влаклан иктым каласынем: **верысе еҥын ойгыжым, йодмашыжым лачак тиде кундемеш шочын-кушшо, лач тиде кундем дене шке илышыжым кылдыше, тукым вож верч шўм йўлышӧ еҥ веле утларак умылен, тудлан полшен кертеш. Марий ватын ойгыжым ӧрдыж еҥлан чын аклаш неолан парымже такшат кугу. Тўрлӧ сатум шеледымаштат тыгаяк тӧрсыр палдырна. Яллан мо кодшыжо принцип дене колтена. Экономика—тиде политика. А тудыжо мемнан дене национальный йодышыш миен тўкна. Моланже пале—мемнан республикысе яллаште тўҥ шотышто марий-влак илат. Ял нерген азапланымаш—тиде лач национальный йодышым решатлымаш.**

Мо, марий калык пашам ыштен огеш мошто мо? Молан тудо таче вуйлатыше постышто 26 процент веле? Ынде шылтыде ойлена, тидлан условийым келшышым ... технический вуйлашке марий-влак шагал пурат. Шинчымашышт лушкыдо, конкурс гоч эртен огыт керт, малдалыт, тидын нерген мут лекмеке. А кушеч тудо пеҥгыде лиеш? Тунемме ий тўҥалеш—ме йоча-влакым колхоз пасуш пареҥгым погаш, ушменым лукташ наҥгаен шогалтена. Тыге пел октябрь марте ялысе тунемше озаныкыште тырша. А оласе йоча тиде жапыште парт коклаште шинча, заниматла. Программа деч кодаш огеш лий, санденe ялысе школ ...

ВОЖАК— ДЕЛЕГАТ

КИЛЕМАР кыдалаш школысо ученический комсомол комитетын членже-влак дене, кутырен келшыме семынак, урок деч вара вашлийына. Моло тунемше-влак, чынен, мӧҥгаш-мӧҥгыш куржын пытышт. А активист-влаклан эше КВН-лан ямдылалташ, пырдыж газетым лукташ кўлын. Паша кокла гычак мутланымаш ылыже. Мый шомакым районысо отчетно-сайлымаш конференцийыште луктын каласыме критический ой гыч тўнгальым. Тушто ВЛКСМ член лияш рвезе-влакын кумылдымо улмышт нерген тургыжланен ойлымо.

— Ме тидын шотышто ӧпкелымаш уке, — ойла комсомол комитетын секретарьже Анна Макарова. — Тенийсе тунемме ийыште латкуд ең комсомол радамыш пурен гын, тышеч шымытынже рвезе улыт. Чын, нуно мер пашаште пеш активный улыт манаш але огеш лий, но йодат гын, полшат, тўрлӧ мероприятийлаштат участвоватлат. Комитет член-влак коклаштат рвезе-влак улыт.

Тунемше-влакын урок деч варасе илышышт, каныштышт тўҥ шотышто лачак комсомол комитетын пашаже, тыршымыж дене кылдалтын. Школышто да комсомол райкомышто гын вожакын рольжым поснак палемдат. Шыже бал, каныме кас-влак, «Ну-ка, ўдыр-влак!», агитбригадын конкурсшо оҥайын эртеныт. Шеф полыш, тунемме паша шотышто сектор-влакынат чолгалыкышт куандара.

Арамлан огыл Анна Макаровам областной комсомол конференцийын делегатшылан сайленыт. Йолташ-влакын ўшанышт ўдырлан ешартыш вийым пуа.

Р. ПЕТРОВА.

ВАШМУТШО ГАЗЕТЛАН МО?

ЎМАШТЕ, 20 апрельыште лекше выпускышто «Рвезылык» Кузнецово сельсоветысе Кресола молодежьын серышыжым савыктен ыле. Тушто каныме условийым саемдыме шотышто «Семеновский» госплемзаводын администрацийже да верысе Совет вуйлатыше-влак шотышто ӧпке шомак лийын. Материалым газетыш лукмек, тидын нерген озанлыкыш увертарыме, мерым ыштыме нерген вашмутым пуаш йодмо. Тылеч вара ик тылзе, весе эртыш. Шонышна, чынжымак условийым саемдат да вашештат. Но кодшо идалык мучаште кўчымӧ вашмут тольо. Тушто возымо: «Увертарена: «Семеновский» госплемзаводын 400 веран культура пӧртшо уло. Тыште спортивный зал да тўрлӧ моло помещений уло. Культура пӧртыштӧ почмо кружоклаште 200 наре еҥ заниматла. Нунын омсашт кажне кумылан еҥлан почмо. Пытартыш ийлаште художественный самодеятельность коллектив Курык марий, Медведево, У Торъял районлаш, Йошкар-Олаш концерт дене коштын. Госплемзаводыш пурышо ял-влак икте-весышт коклаште асфальт корно дене ушалтыныт, тушто автобус коштеш.

Культура пӧртым кучаш ий еда 90 тўжем утла окса кая. 1.5 километр коклаште кокымшо культура пӧртым кучаш госплемзаводын средстважe уке.

У культура пӧртым чоҥымо шотышто Медведево райисполкомын культура отделышкыже лекташ йодына».

Серыш йымалан «Семеновский» госплемзавод директорын заместительже В. Шамаев кидшым пыштен.

Газет страницылаште печатлалтше критический материаллан вашмутым лудат да (тидым веле огыл, молымат) туге чучеш: пуйто тиде вашмутшо чынжымак редакций пашаеҥ-влаклан кўлеш. Лўмжылан возгален колтат. Уке, тиде вашмут редакцийлан огыл, тудо калыклан кўлеш. Вашмут верысе вуйлатыше-влакын калык деке отношенийыштым ончыкта.

Кызыт ончымо случайыштат тыгак. Кеҥеж мучаште верыш лекмеке, меат тыгак шоналтышна: а молан чынжымак вес культура пӧртшӧ кўлеш, вет Кузнецово селаш Кресола гыч йӧршеш мўндыр огыл, адакше нуным асфальт корно уша. Но еҥ-влак дене мутланыме годым рашеме: нине кок кундемыште илыше калык коклаште умылымаш уке. Кузнецовышто тўҥ шотышто руш-влак илат гын, Кресолаште — марий-влак. Мутат уке, нунын интересыштышт ойыртем уло да тидыже икте-весе коклаште умылыдымашке конда. Таҫлан огыл серыш йымалан витле утла еҥ кидшым пыштен. Тугеже, уло мо нерген шоналташ верысе вуйлатыше-влаклан. Да, очыни, редакций пашаеҥ-влакым ик инстанций гыч вес инстанцийыш колташ тыршыман огыл, а верыште, иктеш чумырген, каҥашен, улшо проблемым корандымашке пижман.

ИЛЫШЛАН—ИЗИНЕК

Депутатыш кандидатын шонкалымашыже

СОВЕТ властьын органлашкыже сайлышаш депутатыш кандидат-влак коклаште таче самырык еҥын лўмжӧ шагал манын статистика увертара. Тидыже мемнам тургыжландарыде огеш керт. А кушто самырык-влаклан ўшаныдымашын амалже? Тидын нерген Шернур районысо Койсола кандашияш школын самырык директоржо ...

— Ик вере магнитофон укелан, а вес вере профком дене кылым ыштен кертдымылан вуйым шийыт. Мый умылем, чыла нине йодыш илыш гыч лектыт. Но районный конференцийын полшымыж дене нуным решитлаш кӱлешлан ом шотло. Тушто район, пӱтынь комсомол кӱкшытыштӧ шогышо проблема-влакым нӧлталаш шотлан толеш ыле. А тыгайже таче шагал огыл. Дисциплиным пеҥгыдемдаш, училище ден техникумысо выпускник-влаклан паша верым ситараш кӱлмӧ йодыш... Тиде спискым умбакыже шуяш лиеш ыле.

Вес кугу йодыш — ончылно Российский комсомолын съездше да ВЛКСМ-ын XXI съездше. Тушто ончаш икмыняр вариант Устав ден Программым темлыме. Но тидын нерген конференцийлаште мутланен огытыл.

— Молан, шонеда?

— Мыйын шонымаште, еҥ-влакын личный проблемышт, социальный ситыдымаш шкешт нерген чот палдареныт. Тиде курык[illegible] у семын сайлымаш гоч эртеныт.

— Лидер. А кӧм тыгайлан шотлаш лиеш?

— Мылам, мутлан, Морко секретарь Сергей Григорьев келша. Тудын чоҥжо чынжымак комсомол паша верч йӱла. Тыгаяк улыт Шернур гыч Геннадий Яндулов, Волжский гыч Андрей Калугин.

Иктым палемдынем: секретарьлан шке пашам виктарен моштымо, шке чолгалык гына огеш сите. Нунылан союзникым, вес семынже, тыйын семын шонен, тылат полшаш кумылан улшо еҥ-влакым муын моштыман. Мыняр нуно шукырак лийыт, пашам ворандараш тунар куштылгырак. Кӱшнӧ ончыктымо еҥ-влак пашаштышт лач тидлан эҥертат.

Илыш опытышт нунын уло. А комсомол паша опытышт уке гын, тиде але лӱдыкшӧ нерген огеш ойло. Можыч, мӧҥгешла, тудо мыланна полша гына. Ме, комсомолышто шуко жап ыштыше-влак, ынде могай-гынат кышкарыш пу- уке гын политический шужымаш тӱҥал кертеш.

— Михаил, пытартыш йодыш: идалык утларак жапыште комсомол обкомын икымше ден кокымшо секретарьже-влакым кумшо гана сайлаш тӱҥалына. Тиде пашалан огеш мешае?

— Комсомолец-влакын ӱшаныштым кузе шуктымо нерген палаш секретарь-влакланат, ВЛКСМ член-влакланат пайдале. Тидыже мемнам, манмыла, кӱлеш кӱкшытыштӧ кучаш, пашам виктарыме шотышто ответственностьым эреак шижын шогаш туныкта. Мыйым, мутлан, конференцийыште креслом йомдарен кертме ижунарат огеш лӱдыктӧ. Еш гын тидлан куана веле ыле. Но мый тыгак лиеш гын (секретарьлан ом сайлалт гын), тӱҥалме пашам мучашке шуктен кертдымем чаманем ыле. Кадровый йодыш дене модмо дене паша чараклалт кертеш. Ме таче власть верч огыл, а конкретный паша верч кучедалшаш улына. Тыгай мыйын шонымаш.

нагалат; Очыни, икшыве-влакым умылен, нуным сай пашалан кумылангден моштымыжлан. А туныктышо-влак пашаштӧ эҥертыш да сай йолташ семын комсомолкым жаплат. Чыланат ӱдырым комсомол конференцийын делегатшылан ойырымо дене моткочак кугешнат.

Фото каласкала

РЕСПУБЛИКЫШТЕ кажне ушкал деч вич тӱжем утла килограмм шӧрым лӱштышӧ доярка але утыжым шукын огытыл. А вот Медведево районысо «Шойбулакский» совхозын самырык дояркыже Людмила Пирогова кодшо ийын тыгай рубежыш шуын. Ончыл производственницылан сеҥымашке шуаш эн ончычак тыршымо кумыл полшен. Тыште ушыман комплексысе паша условий ден коллективысе микроклиматым. Людмилам гын еҥ-влак поснак пагалат, арамлан огыл тудым ВЛКСМ областной конференцийын делегатшылан сайленыт.

И. Речкинын фотожо-влак.

ИЛЫШЛАН — ИЗИНЕК

Депутатыш кандидатын шонкалымашыже

СОВЕТ властьын органлашкыже сайлышаш депутатыш кандидат-влак коклаште таче самырык еҥын лӱмжӧ шагал манын статистика увертара. Тидыже мемнам тургыжландарыде огеш керт. А кушто самырык-влаклан ӱшаныдымашын амалже? Тидын нерген Шернур районысо Койсола кандашияш школын самырык директоржо Б. А. КУЗЬМИН шонкала. Каласаш кӱлеш, Борис Аркадьевич шкеже 141-ше номеран избирательный округ деч Марий АССР Верховный Совет калык депутатыш кандидатлан регистрироватлалтын. Тугеже шке программыж нергенат лудшо-влаклан ойла.

...пытартыш жапыште ме поча-влакым илышлан ямдылен кушташ кӱлмым монденна. Мӧҥгыштат, школыштат, моло вереат. Ик пример. Ача-ава погынымаште икте ойла: «Мый ӱдырем ни кӱмыж-совлам ом мушкыкто, ни кӱварым ом ӱштыктӧ. Шке ыштем, тудо тунемже гына». Ужыда, могай шонымаш? Тугеже кандашымше классыште тунемше ӱдыр ала шинчымашым налме тӱняште ойыртемалтеш? Уке, «3» ден «4» коклаште пӧрдеш. Икманаш, ни пашалан тунеммыже, ни шинчымашым погымыжо. А чылажат аван йоҥылыш умылымашыж верч.

Налаш вузым. Пеш чын ойлат, студентым строительный отряд шуара. Но кызыт тушко возалташ кумылан еҥ эре шагалемеш. Ӧраш кодеш весыланат: рвезе-влак элым аралыме священный долг деч тӱрлӧ амал дене кораҥаш тыршат. Теве кузе ямдылена ме самырык тукымым илышлан. Калыкыште тыгай шонымаш коштеш: ялысе икшыве пашаланат, неле-йӧсыланат тунем кушкеш, тудо чыла ыштен мошта. Ом келше тыгай ой дене, ялыштат таче вес тӱрлӧ тукым кушкеш. Кӱшнӧ ончыктымо пример тидын нерген раш ойла.

Йочам шонаш, шке вуя ошкылым ышташ огына туныкто, кажне йолтошкалтышыжым шинча ончылно кучаш тыршена. Школымак налына. Мутлан, отряд-влак коклаште эн сай пырдыж газетлан конкурсым увертарыме. Улыт тыгай класс вуйлатыше-влак: газетым шке ямдылат. Ямдылен пуымо материалым газетеш тунемшын кид дене возымо дене пуйто ала-кӧм ондалынешт. Тунемше-влакын газетышт тек тунемшын кид дене ышталтеш. Умылаш кӱлеш: кажне изи паша йочам шонаш, кычалаш, вес семынже, шке вуя ышташ (самостоятельностьлан) туныкта. Ӱшанаш кӱлеш икшыве-влаклан.

Адак ик примерым конден. Тиде шукерте огыл лийын. Ужам, коридорышто йоча-влак завучым авырен налыныт, йыгылат: кузе У ий бал-маскарадым эртараш? А тудо кугун мутланаш ыш тӱҥал, тӱҥ направленийым гына ончыктен пуыш, сценарийым ямдылаш, модышча-влак тунамак иквереш чумыргышт, икте ойла, весе воза.... Йӱштӧ кугызалан келшыше рвезым муын кертын огытылат, ӱдырым чиктен шогалтеныт.

Икшыве-влакым ответственностьлан огына туныкто — тиде айдемын койыш-шоктышешыже ӱмырешлан кышам кода. Санденак, сайлымашлан ямдылалтме кампанийымак налаш гын, еҥ-влак илышлан ямдылалт шудымо-влаклан, эл, республика кӱкшытыштӧ шогышо задача-влакым решатлымаште участвоватлаш ӱшаныдымыштым ончыктат. Да самырык-влак шкештат шке вийыштлан огыт ӱшане, шкем темлыше еҥ шагал.

Весат шинчалан коеш: ӱдырамаш-влаклан шагал верым ойырена. Шонаш гын, нуно утларак чолга кушкыт. Ончалза пионер, комсомол активым школышто. Тӱҥ шотышто ӱдыр-влак улыт. Рвезе-влак ӧрдыжеш кодыт. Ӱдыр-влак мыняр-гынат еҥ дене пашам ышташ тунемыт гын, весышт эсогыл кунылан полшаш кумылан огытыл.

Лудшо йодын кертеш: автор самырык-влакым илышлан ямдылыме нерген ойла, а шкеже могайрак воспитанийым налын? Мыйым школ деч вара строительный организацийыште ыштыме паша, армий, студенческий строительный отряд шуареныт. Санденак, университетым тунем пытарымеке вигак школ директорын нелытшым ваче ӱмбаке пыштышат ӧрын омыл. А ынде

мый дечем посна округышто эше кум кандидат уло. Но мый сайлыше-влаклан иктым каласынем: верысе еҥын ойгыжым, йодмашыжым лачак тиде кундемеш шочын-кушшо, лач тиде кундем дене шке илышыжым кылдыше, тукым вож верч шӱм йӱлышӧ еҥ веле утларак умылен, тудлан полшен кертеш. Марий ватын ойгыжым ӧрдыж еҥлан чын аклаш неле. Тидым мый шке округем шотышто веле огыл, пӱтынь сайлымаш система шотышто ойлем. А мемнан дене кунамже, кугу вуйлатышын аламогай полышыжлан ӱшанен, ӧрдыж еҥым ойыраш тыршат.

Мыйын сайлымаш деч ончычсо программем пӱтынек кажне кечын ужмо, шижме сӱрет дене кылдалтын. Эн ончычак, конешне, туныктышо семын калык образованийын положенийже тургыжландара. Амалжат уло. Обществылан пайдале личностьым шуарен кушташ яллаште условий шуко вере але келшыше огыл. Мыйын баллотироватлалтме округышто мыняр школ революций деч ончыч чоҥалтше: Кугенерыште. Мустайыште?.. Латкумшо вичияшыште у зданий-влакым чоҥаш палемдыме. Но тидлан ӱшан шагал. Молан? Школым, озанлык кӱшеш чоҥаш, маныт. А кушто, мутлан, почеш кодшо «Чевер ӱжара» колхоз ден «Нива» совхозын тыгай оксашт?

Поселко ден олалаште школым, моло соцкультобъект-влакым госбюджет кӱшеш чоҥат. А ял?.. Яллан

...тиде политика. А тудыжо мемнан дене национальный йодышыш миен тӱкна. Молашке пале — мемнан республикысе яллаште тӱҥ шотышто марий-влак илат. Ял нерген азапланымаш — тиде лач национальный йодышым решатлымаш.

Мо, марий калык пашам ыштен огеш мошто мо? Молан тудо таче вуйлатыше постышто 26 процент веле? Ынде шылтыде ойлена, тидлан условийым келшышым ыштыме огыл. Мутлан, технический вузлашке марий-влак шагал пурат. Шинчымашышт лушкыдо, конкурс гоч эртен огыт керт, маллалыт, тидын нерген мут лекмеке. А кушеч тудо пеҥгыде лиеш? Тунемме ий тӱҥалеш — ме йоча-влакым колхоз пасуш пареҥгым погаш, ушменым лукташ наҥгаен шогалтена. Тыге пел октябрь марте ялысе тунемше озанлыкыште тырша. А оласе йоча тиде жапыште парт коклаште шинча, заниматла. Программа деч кодаш огеш лий, сандене ялысе школлаште тылзат пеле кодшо чырым поктен шуаш тыршен, ончыко «куржыт». Тыште уже йоча-влакын шинчымашешышт чыр кодмо нерген ойлымат огыл.

Тиде — школ нерген. А школыш коштмаш шудымо йочаже кузе вияҥеш? Шуко ялыште эше йоча сад уке, тушто икшыве-влак шке семын кушкыт. Ача-авалан икшыве дене заниматлаш полшышо материалат уке. Марий йочалан чапле книга, йомакым возыман пластинка кушто? Але налаш мультипликационный фильмым. Ялысе йоча сӱретым ончен, йомакысе персонаж-влакын ойлымыштым тогдаяш тӧчен веле шинча. Але вара мультфильмым марлаш кусараш огеш лий?

Чыла нине йодышым республика масштабыште нӧлталаш кӱлеш. Тидлашке, очыни, Советыште мыняр шуко национальный депутат лиеш, тунар сай. Мыйын вес шонымашат уло: депутат-влак регион шот дене ушнен, ик программым ыштат гын, пашалан утларак пайдале лиеш ыле. Мутлан, Шернур, Параньга, Марий Турек район-влакым тӱҥ шотышто икгай йодыш-влак тургыжландарат. Тугеже нуным решатлымашке вийым иктеш ушыман. Тыге нелылыкым сеҥаш ӱшан утларак лиеш.

ОҤАЙ ПРИМЕР

КУЖЕНЕР районысо комсомол организацийын илышыштыже пытартыш жапыште шуко сай вашталтыш лийын. Тидыжым эн ончычак вожаклан первичкылаште чынжымак лидерым сайлыме дене кылдыман. Ик оҥай пример. «Рассвет» колхозышто комсомол секретарьым отчет да сайлымаш погынымаште вигак сайленыт. А вара тудо шкаланже келшыше комитетым чумырен. Алексей Липатниковын вуйлатыме тиде организацийын пашаже сай саскам сӧра. Тыгаяк ӱшан уло «Знамя» колхозышто. Аркадий Охотников неформальный лидер семын ӱдыр-рвезе-влакын ӱшаныштым сулен, сандене ВЛКСМ комитетын вуйлатышыжлан сайлалтын.

— Секретарь-влаклан утларак чолга да шке права верч пеҥгыдын шогышо лияш тыланыме шуэш, — ойла комсомол райкомын первый секретарьже Ю. Морозов. — Партийный, профсоюз комитетла дене кылым пеҥгыдемден, йоча садыште верым, пачерым, у техникым ойырымо шотышто шке мутым каласаш аптыранымаш огеш кӱл.

Юрийын мутшо дене келшыде огеш лий. Келшыде огеш лий вес шонымаш денат. Тидыжым таче сайлымашлан ямдылалтме жап дене кылдыман. Молодежьын эҥертышыже кӱшыл органыште мыняр шукырак лиеш, пашам ворандараш тунар каньылырак лиеш. Сандене Советлашке калык депутатыш кандидатлан ойырымо шуко-шагал еҥна-влак сайлымаш кечын сеҥышыш лектышт манын, комсомол комитет-влаклан калык коклаште умылтарымаш пашам вияҥдаш кӱлеш. Куженер районышто веле огыл, моло вереат.

В. КОЛЬЦОВ.

Редакцийын икымше корно

ЛУДШО ТЕМЛА, „РВЕЗЫЛЫК" ЙОДЕШ

ЛУДШО ДЕНЕ мутланымашым изирак серыш дене тӱҥалына. Волжский район, Шайра кундем гыч Маргарита Иванова деч тыгайрак серыш толын. «Мыйын шонымаште, — воза ӱдыр, — «Рвезылык» страница оҥай. Но мыйын изи гына «но» уло: страница латкуд — коло ияш еҥ-влаклан савыкталтше материаллан нужнарак». Ӱдыр страницылан тема-влак шотыштат шонымашым ярымла: «Шуматкече-рушарняш ялысе клубышто калык шыгыр шыҥ, а тыглай кечылаште — лу-латвич еҥ. Моланже пале, каныш кечылан самырык-влак ола гыч толын темыт. Шайра кундемеш молодежь огеш код. Молан? Весе. Клубыш мнет — вычыл-вычыл мутланен шинчыше ӱдыр ден качым ужат. «Пиалан мужыр» манын кӧранен ончет. Но икмыняр кече гыч кумыл волтышо сӱрет шинчалан логалеш: саде рвезет уже вес ӱдыр дене кушта. Кунар йӧсӧ тунам ӱдырлан... Умылтарыза рвезе-влаклан, мо тугай йӧратымаш. Газет страница гоч ача-ава денат пашам ышташ кӱлешлан шотлем, уке гын нуно самырык-влакым ынешт умыло, эсогыл каныш кече годым клубыш кошташ чарат. Пуйто огыт пале, молан тушко молодежь погына, пуйто шкешт самырык лийын огытыл. Чыла нине йодышлан «Рвезылыкыште» вашмутым муаш лиеш гын, тунам газетым утларак йӧратен лудаш тӱҥалына ыле».

Маргаритан ой-каҥашыжлан кугу таум ыштен, иктым палемдыме шуэш: чыла тидым ышташ лиеш, но лудшо-влакын полшымышт дене. А кызытеш самырык-влак деч серыш шагалрак пура, сандене страницыштат шукыж годым илалше-влакын тачысе рвезе тукым нерген ӧпкелен возымо серыш печатлалтеш. Тыге ынже лий манын, айста шкенан проблемынам, мемнам тургыжландарыше йодыш-влакым шке нӧлталына да тӱшкан каҥашен налына. Лач шке шонымашым луктын каласаш лӱдмӧ да ӧрмӧ огеш кӱл, тидлан самырыкнек тунемман. А тидыже кызытеш марий калыклан эше ой, кунар огеш сите.

Тунемман да туныктыман. Школышто. Тидын шотышто шке ӱмбак ответственностьым, очыни, марий йылме ден литературым туныктышо-влак налшаш улыт. Ӱдыр-рвезе-влакым шке шонымашым, шке йыр ужмо-колмым луктын каласаш туныкташ, кумылаҥдаш кӱлеш. Газет страницыш лекташат корным ончыктыман. Марий лудшын марла лекше ик «Марий коммуныланат» алмаштыш селькор-влакым кушташ кӱлеш. Нунын деч посна ме газетым саемден огына керт. Айста, марий йылмым туныктышо-влак, тидлан шокшым кергалтен пижына. Тунемше-влакын материалыштым «Рвезылык», куанен, келшыше рубрика йымалан савыкташ тӱҥалеш.

Таче ме ик тыгай материалым темлена.

ШАЙРА ТЕЛЫМ

Руш Шайра ялна шым Шайран покшелныже верлане. Мый шке ялем, моло ялла дене таҥастарымаште, эн моторлан шотлем. Телым тудо йомакысе элла веле чучеш. Урем кок велне шогышо садерын пӧршаҥмекыже, кузе чот сылнын коеш! Укшласе йылгыжше чинче-влак лач алмазла чолгыж кечат. А марий ӱдырла ош тувырым чиен шогалше мотор куэш ӧрш толын шинчеш гын, шинчат йыма. Ялт книгасе сӱрет гай. Йӱштӧ кугыза пӧрт окналам моторын сӱретлен.

Тӱткын ончалмеке, ял деч торашта огыл чодырам, тушко наҥгайыше йолгорным, пушеҥгыште мамык пунан урым ужаш лиеш. Чодыраже ялт мотор шальым пидшыла коеш, тудын ужар вургемжым ош мамык лум леведын. Пасу ошо-ошо. Шемалге пий але янлык кудалеш гын, торашке коеш. Мӱшыл ерат кылмен, тудымат Йӱштӧ кугыза кӱварлен. Кызыт тушто йоча-влак юарлат. А почмо ий рожыш лап лийын ончалат гын, кол-влакын ийын коштмыштым ужаш лиеш.

Шайра ялем! Могай мотор кундемеш тый верланенат! Чылажат сылне да чонлан лишыл. Таклан огыл вет тыйым самодеятельный композитор Василий Очетовшат, поэт Алексей Александровшат, Шайра калыкшат моктен мурат.

Маргарита ИВАНОВА.

Волжский район,
Сотнур кыдалаш школ,
10 класс.

МОНДАЛТДЫМЕ

МАРИЙ литературын классикше Сергей Григорьевич Чавайнын эргыже— Юрий Чавайн марий поэзий кавашке шке ныжыл йўкшӧ дене нӧлталтын. Тудо кўчык ўмырым илен гынат, шўм гыч лекше лывырге шомакше дене марий лудшо-влакым шкеж велке савырен шуктен.

Поэтын йоча жапше Морко районысо Чавайнурышто эртен. Ончычшо Изи Корамас шымияш школышто, вара И. С. Палантай лўмеш музыкальный училищыште тунемын. Кокымшо курс гыч тудым Совет Армий радамыш налыт. Танковый войскаште кум ий служитлен толмеке, жаплан коден кайыме училищышкыжак пӧртылеш да 1957 ийыште тудым тунем пытара.

М. Шкетан лўмеш драматический театрын оркестрыштыже пашам ыштен, радиовещаний да телевидений комитетыште музыкальный редактор лийын.

Юрий Чавайнын икымше почеламутшо «Рвезе коммунист» газетеш 1957 ийыште савыкталтын. Тўҥ шотышто тудо пўртўсым моктышо лирик семын лудшо-влакын чонешышт кодын. Тыгай мастарлыкше тудын «Сонарзе» поэмыштыжат раш шижалтеш...

Уста поэтын ўмыржӧ лугыч лийын. Таче тудо мемнан деленна лиеш гын, кызыт кудло ийым тема ыле.

1951 ий. Кеҥеж. Мый Арын йоча пӧртыштӧ илем. Кудымшо классым тунем лектынам.

Ик эрдене мемнам йоча пӧртын директоржо А. П. Ямблатов линейкыш погыш.

— Йоча-влак, палыме лийза,—воктенже шогышо самырык пӧръеҥ могырыш ончыктен, каласыш тудо.—Юрий Сергеевич—мемнан у пионервожатый. Таче нылымше класс пионер-влакым тудо экскурсий дене Овда курыкыш наҥгая. Те Юрий Сергеевичым колышташ тўҥгалыда манын, ўшанен кодам.

Кеҥеж мучко у пионервожатый йоча коклаште лие. Спортивный модмашым эртара, походыш коштыкта, а кастене йомакым, ойлымашым, почеламутым лудеш. Яндар йӱкшӧ дене устан каласкален моштен. Тидын денак мемнам икаште шкеж деке савырен. Вес элласе, руш да марий литературым сайын пала ыле.

Кеҥеж мучашеш Юрий Сергеевич мемнан деч кайыш. Кушкыжо—ме, йоча-влак, пален огынал.

Тудын дене вес гана вашлияш музыкальный училищыште тунеммем годым логалын. Икана олаште техникум-влак коклаште шахматно-шашечный турнир лийшаш ыле. Тушто участвоватлаш мыят ямдылалташ тўҥгальым. Ончем, модаш коштшо-влак коклаште Юрий Сергеевичат коеш. Мыйымат тудо ужын шуктен, очыни. Икманаш, модын лекмек, ола урем дене пырля кайышна.

Мутланен кайыме годым поэзий нерген мут лекте.

— Мый ик почеламутым лудам гын, колыштат?—манеш тудо.

Мый кӧнышым. Ик жап шып кайымек, Юрий Сергеевич лудаш тўҥгале:

Алe шуын жапет йӧраташ?
Да от пале кӧм шўм ойырен?

Уке! Тыйын шўметше пала,
Да ушет огеш келше туддеҥ.
Вет садланак чонетше йўла.
Вет садланак шинчет ойгырен.

Пу волям шке иан шўметлан,
Тиде шотышто тудо оза.
Да ўшане тый тудын йўклан.
Шўм-чон раш тыланет каласа.

Лудын лекмек, ыренат кайышым. Вет чыла чын возен! Но тунам рвезе-влак дене келшаш жап лийын огыл. Да чиен кошташыжат ик платьем гына лийын. Йӧра эше йоча пӧртыштӧ пуэныт.

Каласаш кўлеш, тиде почеламутлан Эрик Сапаев вара семым возен. Ты муро кызытат коклан радио дене йоҥгалтеш. Уста мурызо-влак Вера Богатырева ден Клавдия Смирнован кок йўк дене сылнын йоҥгалтарымыштым кальк йӧратен колыштеш.

Эрик Сапаев колымек, Юрий Сергеевич пеш чот ойгырен. «Тиде тўняште ынде мыйым умылышо еҥ иктат уке», —ойла ыле.

Кеҥеж каникуллан тудо ялыш кайыш. Почеламут возашыже эн перкан жап лийын, очыни. Тиде жапыште «Олыкышто», «Умыр водын ер воктене», «Ереш чурийжым шўялтен», «Куэ вуйышто тылзе да шўдыр» да молат шочыныт.

Мыйын шочмо кечем нергенат мондеп огыл. Тунам мый Семисола ялыште улам ыле. Кечывал эртымек, уремыште йўк-йўан шоктыш. Ончем, комдык почмо капкаш Юрий Сергеевич велосипедым шўкен пура.

— Вурсаш от тўҥгал, унала ўжде толмемлан,—манеш.

— Толынат гын,—койдарем,—айда ынде пуро.

Эрлашыжым Юра мӧҥгӧ кайымыж годым мыланем почеламутым лудо.

Колхоз клуб
шўдӧ йўк ден рўжгалтын.
— Бис! Уэш йодына! Бис! Уэш!
Адакат шўшпык семын ындарын,
Чонеш пижмыла сем йоҥгалтеш...

Жап шуо. Тый лек мыйын кўдыньь,
Еҥ деч ын ит лўд, моторем.
Нигӧ ок вашлий мемнам йўдым,
Ял кызыт мала шыпланен.

Лач мыйын гармонь тыйым ўжын,
Пеш ныжыл йўк ден ойгата.
Окна йымалнет тымык южым
Да тыйын ометым покта.

Молан тарваналын, ош йўксӧ,
От тол чоҥештен мый деке?
Ала от кол мыйын йўкым,
Ала сыренат мылане...

Ну, поч вашке... ...,
Вет садыште шўшпык мура.
Да ...

— Палет, тиде почеламутым мый ачам олмеш возенам... Тудо илышым, шочмо-кушмо верым йӧратен. А осал еҥ-влак тудым «алыкын тушманже» манын пытареныт.

Ожно К. Маркс уремысе 77-ше номеран пӧртыштӧ музыкальный училищын общежитийже ыле. Мыят тушто иленам. Коридорышто окна воктене шогышо пианино дене ме, поче-поче шоктен, уроклан ямдылалтына ыле. Икана тыге шоктен шинчылтмем годым Юрий Сергеевич воктекем тольо. А чурийже весела, куанымыже рашак коеш.

— Тачe эн пиалан еҥ улам,—манеш.—Вашке ачамын возымыжым чыла уэш печатлаш тўҥгалыт...

ВИЙЖЫМ АКЛЕНА МО?

Шочмо йылмын пўрымашыже самырыкымат, шоҥгымат тургыжландара

ТИДЕ ойым кодшо кеҥежым Кўшыл Кугэҥерыште вашлийме годым Марий государственный университетын доцентше С. Я. Черных каласыш. Ме шуко жап шочмо йылме да литература нерген мутланышна. Кызытсе пагытыште шочмо йылмын пўрымашыже самырыкымат, шоҥгымат тургыжландара.

Эртыше саман ушыш пура. 1937—38 тунемме ийыште школласе библиотекыште ик марла учебникат ыш код, сылнымут гыч лачак А. Бикын «Илыш муро» изи сборникшым коранген огытыл. А йоча-влакым туныкташ кўлеш. Икымше классым лудаш туныктышо шке печатный шрифт дене таблица семын мут-влакым, посна предложенийым возен сакалтен, книга олмеш тудым лудыныт.

Эртыше шучко тургым марий йылме ден литературылан, искусство ден чумыр культурылан моткоч кугу эҥгекым конден. Тиде кызытат шижалтеш. А тунам школлаште марла учебник уке гынат, йоча-влак шочмо йылме дене тыршен тунемыныт. Теве мемнан Койсола шымияш школышто тунемше-влак кокла гыч С. Я. Черных, Л. И. Шабалин, П. Н. Глушков, Е. Н. Мустаев ученый лийыныт.

— Историй урокдам тачат ом мондо. Чыла угыч радам дене каласкален кертам, — воштылалын шарналта С. Я. Черных. — Шулен колыштына ыле.

Да, мыят тидым ом мондо. Пылмызылан историйым туныкташ пуэныт. Кажне уроклан тыршен ямдылалтынам, шуко ешартыш книгам кучылтынам. Келгын, оҥайын почын пуаш шоненам. Мыланем шочмо йылме кугун полшен.

Шарнем, сар деч вара икана шошо экзамен годым школыш тунамсе просвещений министерство гыч З. Е. Яковлева ден «Учительская газета» редакций гыч Петрова толыныт ыле. Шымше классыште руш йылме дене экзамен кая. Уна-влак тушко пурышт. Елизар Мустаев билетым нале да вигак вашмутым пуаш тўҥгале. Марий рвезе билетысе йодышлан раш вашмутым пуыш, шке гыч примерым кондыш, предложенийым куштылгын лончылен лекте. А руш литература дене А. С. Пушкин нерген туге ойлен пуыш, Яковлева ден Петрова шыргыжал гына шинчат. Мустаев Пушкинын почеламутшым сылнын каласыш.

— А марлаже кузе лиеш, умылет? — Яковлева йодде ыш чыте. Мустаев тидлан нигунарат ыш ӧр, саде почеламутымак марла йоҥгалтарен пуыш...

Тыгайым мондаш ок лий шол. Южо еҥ «Марий йылме молан кўлеш, тудын дене кўш кает» да тулеч молымат ойла.

Мемнан ешыштына икшывына-влак марий школышто шочмо йылме дене тунемыныт, варажым пединститутымат пытареныт. Нылытынже туныктышо лийыныт. Марла тунеммыштлан нигунам ӧпкелен огытыл. Шочмо йылме илышыш корным огеш петыре, а почеш гына, кумдаҥда. Кызытат марла книгам, газетым йӧратен лудыт. Библиотекыштына чыла гаяк марла книга уло, нуно полкышто яра огыт шого, эре кидыште лийыт. Уныкавлакат книга дек шўман кушкыт. Рушлат сайын, чын кутыраш кумылын тунемыт. Книга уш-акылым пойдара, шукылан туныкта. Мемнан еш ыште у сылнымутан книга, «Ончыко» у номер — куанымашан событий. Кажныже лудеже.

Пытартыш ийлаште Марий книга издательствын продукцийже поснак саемын, сӧрал лийын. Шабдар Осыпын «Мурпогыжо», Н. Лекайнын чумыр творчествыжым иктешлыше книга-влак, В. Юксернын «Ойпогыжо», ятыр молат куандарат.

Но кеч-мо гынат, эше марий сылнымутан книга шагал лукталтеш. Теве 1990 ийлан издательство у роман, повесть, ойлымаш-влак дене ынеж куандаре. Планыште кугу верым переизданий налын шога. Тидат кўлеш. Лудшылан чылт у произведенийже кушто? У ийыште Сеҥгымашлан 45 ий темеш. Посна автор-влак у книгам ямдыленыт (М. Т. Сергеев—«Ошкылеш салтак», В. Сапаев — военно-патриотический темылан очерк-влак). Ончыч спискым газет гоч увертарыме ыле, а планыш пурталтын огытыл. Иктаж переизданий дене алмашташ лиеш ыле. «Ончыко» журналым тылзе еда лукташ тўҥгалме нерген ынде мыняр ий ойлат? Тенийт ваштылтыш лиеш мо? Пеш кўлеш ыле. Романым але кугурак повестьым 2—3 номерыште 4—6 тылзе вучен-вучен лудаш кӧ келша? Шуэн лукмо дене журналын вийже шула, шапалга, садланак подписчик ок ешаралт.

Марий литературышто критик-влак чулымрак лийышт ыле. Сылнымутым виянген колтымаште критика кугун полшен кертеш, лудшыланат пеш кўлеш.

Марий школлаште чыла предметым 8 класс марте шочмо йылме дене туныкташ тўҥгалаш гын, сай лиеш ыле. Тидыже руш йылме тунеммашым нигунар ок чаракле, тунемше-влакын шинчымашышт пеҥгыде, келге лиеш, сайын кутыраш тунем кертыт. Тидлан тореш шогышат лектеш докан. Мый тыге шонем: тиде — шеҥгек чакнымаш огыл, а моткоч кўлешан паша. Шочмо йылмын вийжым аклаш, шочмо йылмым кучылт мошташ, тудым эре виянген шогаш кўлеш.

П. ЛУКОВ,
туныктышо-пенсионер.
Шернур район.

ПОРЫЛЫК ДА АРХИТЕКТУРА

МОСКВАСЕ Ворошиловский районышто, Выставочный залыште (Ирина Левченко урем, 2) выставка почылтын. Тудо «Порылык да храм-влакын архитектурышт» маналтеш. Тыште кок шўдӧ наре произведений: фреска ден юмоҥа-влак да нунын копийышт, сўрет, графический паша, фотографий-влак ончыкталтыт.

Выставкым ямдылаш Московский патриархийын издательский отделже, Москвасе высший художественно-промышленный училище да моло организаций-влак полшеныт. Тыште Я. Б. Чаплинскийын «Москвасе монастырь-влак» серийже гыч 40 наре произведенийым ужаш лиеш. Выставка 25 январь марте пашам ышта.

СНИМКЫЛАШТЕ: выставкыште; художник А. Кретовын «Мыйын Россий» триптихше.

ТАСС-ын фотожо.

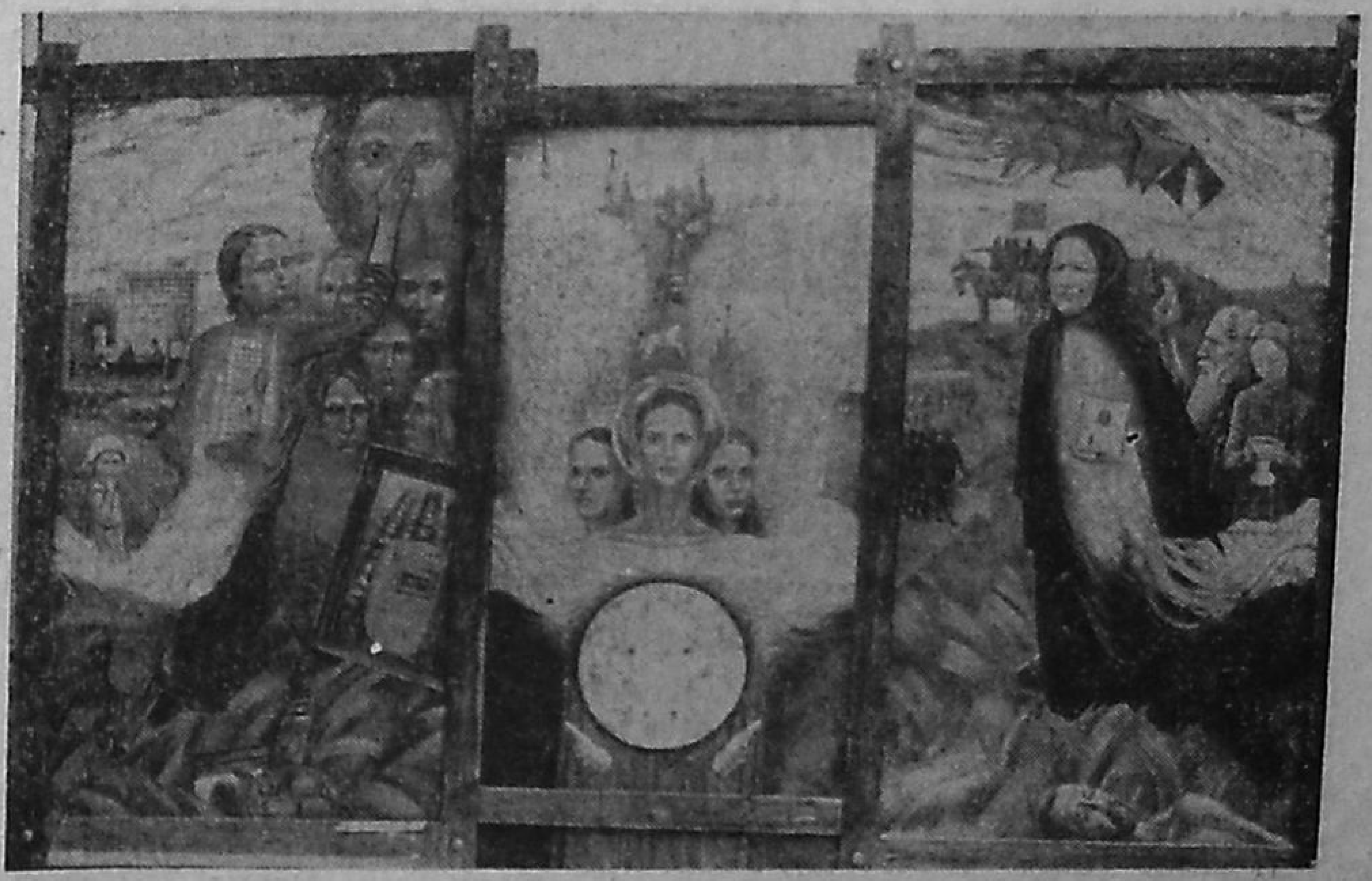

„Марийская правда" газет воза

КПСС ЦК Политбюрон чередан заседанийже нерген увертарыме.

«Икте-весым колыштын да умылен мошташ» — тыге лўмдалтын КПСС Йошкар-Ола горкомын первый секретарьже В. Матвеевын сайлымаш нерген пурышо йодыш-влаклан вашмутшо.

Газет 113-шо №-ан Ленин-...

УВЕРТАРЕНА, ПАЛДАРЕНА

ОНЧЫЗА

7 канал. 6.30— 120 минут. 8.35 — Мультфильм. 8.40 — «Мария». Док. фильм. 9.20— «Право на прошлое». Худ. телефильм. 1 серий. 10.30 — «Владимир Высоцкий. Моно-... 11.30— Тӧня йыр. Аль-...

КОЛЫШТСА

6.30—Программа, игече. 6.32 — Столицын илышыже. 6.52 — Газет обзор. 7.30 — Увер. 7.45 — «Айвика» спектакль гыч музыка. 8.25 — И. Егоровын мурыжо-влак. 18.00 — Увер. 18.10 — «Ты-...

колыштат?—манеш тудо.

Мый кӧнышым. Ик жап шып кайымек, Юрий Сергеевич лудаш тӱҥале:

Колхоз клуб
шӱдӧ йӱк ден рӱжгалтын.
— Бис! Уэш йодына! Бис! Уэш!
Адакат шӱшпык семын яндарын,
Чонеш пижмыла сем йонгалтеш...

— Палет, тиде почеламутым мый ачам олмеш возенам... Тудо илышым, шочмо-кушмо верым йӧратен. А осал ен-влак тулым «калыкын тушманже» манын пытареныт.

Окна Н. Мари уремысе 77-ше номеран пӧртыштӧ музыкальный училищын общежитийже ыле. Мыят тушто илена. Коридорышто окна воктене шогышо пианино дене ме, поче-поче шоктен, уроклан ямдылалтына ыле. Икана тыге шоктен шинчылтмем годым Юрий Сергеевич воктекем тольо. А чурийже весела, куанымыже рашак коеш.

— Таче эн пиалан ен улам,—манеш. —Вашке ачамын возымыжым чыла уэш печатлаш тӱҥалыт.

Мутшым пеҥгыдемдымыла кӱсен гычше «Марий коммуна» газетым луктын, шкенжын печатлалтше «Муро—вий!» почеламутшым ончыктыш.

Ик кече гыч пырля илыше Лиза Краснова мыланем Юра деч кагаз ластыкым конден пуыш.

Молан вуйым кидет ден кучен,
Окна дене тый шкетын шинчет?
Шем шинчатым изиш кумалтен,
Ала-кушко умбаке ончет?

Толын вуйыш кугу шонымаш?
Але тыйым иктаж ойгатен?

— Вурсаш от ...
мемлан.—манеш.

— Толынат гыл.—койдарем.—айда ынде пуро.

Эрлашыжым Юра мӧҥгӧ кайымыж годым мыланем почеламутым лудо.

Жап шуо. Тый лек мыйын кӱдынь,
Ен дечын нт лӱд, моторем.
Нигӧ ок вашлий мемнам йӱдым,
Ял кызыт мала пышланен.

Лач мыйын гармонь тыйым ӱжын,
Пеш ныжыл йӱк ден ойгата,
Окна йымалнет тымык южым
Да тыйын ометым покта.

Молан тарваналын, ош йӱксӧ,
От тол чонгештен мый декем?
Ала от кол мыйын йӱкым,
Ала сыренат мыланем...

Ну, поч вашкеракын омдтым,
Вет садыште шӱшпык мура.
Да каваште во...
Розала шарла ӱжара.

1957 ий 31 декабрьыште ме пытартыш гана вашлийына. «Возымемым лудмет годым, шӱм-чон ойганымым шижат гын, пале—тудо тыйым шарна» манын каласыш.

Ю. С. Чавайнын ӱмыржӧ кужу лийын огыл гынат, марий поэзиеш шке кышажым коден. Тиде талантан да поро айдемым, икмыняр ий келшыме пагытым нигунамат ом мондо.

Д. КАРАМОВА,
1-ше номеран школ-интернатын туныктышыжо.

Йошкар-Ола.

„Марийская правда" газет воза

КПСС ЦК Политбюрон черетан заседанийже нерген увертарыме.

«Икте-весым колыштын да умылен мошташ» — тыге лӱмдалтын КПСС Йошкар-Ола горкомын первый секретарьже В. Матвеевын сайлымаш нерген пурышо йодыш-влаклан вашмутшо.

Газет 113-шо №-ан Ленинский национально-территориальный избирательный округ деч РСФСР калык депутатыш кандидат-влакын сайлымаш деч ончычсо программышт да биографийышт дене палдара.

Сайлымаш деч ончычсо тематикылан пӧлеклалтын журналист-влак А. Алтышев ден О. Красильниковын корреспонденцийышт. Нуно Шернур районысо «Коммунар» колхозын фермыштыже избиратель-влак дене СССР калык депутат-влакын вашлиймышт да тусо агитационно-пропагандистский паша нерген каласкалат.

УВЕРТАРЕНА, ПАЛДАРЕНА

ОНЧЫЗА

7 канал. 6.30— 120 минут. 8.35 — Мультфильм. 8.40 — «Мария». Док. фильм. 9.20— «Право на прошлое». Худ. телефильм. 1 серий. 10.20 — «Владимир Высоцкий. Монолог». 11.30— Тӱня йыр. Альманах. 12.30 — Жап. 13.00— «Шонанпыл» фестиваль. 15.30 — Музыкальный культурын поянлыкше. 16.05—«Реконструкция». Док. телефильм. 16.35 — Мультфильм. 16.55 —Калык инструмент оркестр шокта. 17.25 — Ик шагат — йочалан. 18.25 — Коллаж. 18.30 — Жап. 19.00 — Прогресс. Информаций. Реклама. 19.30 — Мультфильм. 19.45 — «Право на прошлое». Худ. телефильм. 2 серий. 21.00 — Жап. 21.30 — «Илыме вер-2000» акций. 3 передача. 21.40 — Останкинысе Концертный студийыште педагогический наука доктор Г. А. Китайгородская дене вашлиймаш. 23.00 — И. С. Бах. 3 №-ан сюита. «Виртуозы Москвы» камерный оркестр шокта. 23.35 — Кугыенглан мультфильм. 23.45 — Увер.

12 канал. 8.00— Гимнастика. 8.15— Киножурнал. 8.35, 9.35 — Природоведений. 3 класс. 9.05 — Немыч йылме. 1 ий. 10.05 — Немыч йылме. 2 ий. 10.35, 11.35 — Литература. 7 класс. 11.05 — Научно-популярный фильм. 12.05 — «Дарю песню». Фильм-концерт. 12.35 — «Хлеб — имя существительное». Худ. телефильм. 2 серий. 17.00 — Мультфильм. 17.30 — «Сказы села Мустейка». Док. фильм. 17.30 — Док. фильм. 18.00— «Ял — мыйын суртем». Ял калыклан программа. 19.00— Марий эл. 19.20 — Хоккей дене СССР-ын чемпионатше. «Динамо» (Москва) — ЦСКА. Перерывыште (19.50) — Сайын малыза, йоча-влак. 21.15 — Духовой инструмент оркестр шокта. 21.30 — «Небесные ласточки». Худ. телефильм. 2 серий. 22.35 — Баскетбол. Р. Корачын кубокшо. Пӧръеҥ-влак. ЦСКА — «Фонола» (Италий).

10 канал. 17.30 — «Сказы села Мустейка». Док. фильм. 17.40 — Джазовый музыка концерт. 18.30 — Жап. 19.00 — А. Федоров балалайка да В. Сидельников гитара дене шоктат.

КОЛЫШТСА

6.30—Программа, игече. 6.32 — Столицын илышыже. 6.52 — Газет обзор. 7.30 — Увер. 7.45 — «Айвика» спектакль гыч музыка. 8.25 — И. Егоровын мурыжо-влак. 18.00 — Увер. 18.10 — «Тылат». Ӱдырамаш-влаклан радиожурнал. 18.30 — Увер. 19.45 — «Ритм». Промышленность, строительство да транспорт пашаеҥ-влаклан программа. 20.25 — В. Московский шокта (фортепиано). Концерт. 20.40 — Увертарымаш.

ТЕАТР

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ музыкальный театр
«Иоланта» — 12.
«Кеҥеж йӱд» — 19.

КИНО

«РОССИЯ» кинотеатр (Кугу зал)
«Месть и закон» (1 да 2 серий) — 9, 13.40, 18.10. «Хон Гиль Дон» — 11.40, 16.10, 20.40.

«РОССИЯ» кинотеатр (Изи зал)
«В крайнем случае, я тебе ничего не скажу» —10, 17.30, 21.20. «Ночные воришки» — 12.20, 15.40, 19.40. «Бесстрашный атаман» — 14.10 (йоча сеанс).

«ЭРВИЙ» кинотеатр
«Один момент» (1 да 2 серий) — 9, 15, 18.10. «Дежа вю» — 12, 20.50.

«ОКТЯБРЬ» кинотеатр
«Брак с выходными днями» — 9, 16.20, 18.10, 21.45. «Кинг-Конг жив» — 10.50, 14.30, 20. «Сумасшедшие на стадионе» — 12.40.

«РЕКОРД» кинотеатр
«Полет навигатора» — 9, 14.30, 16.30. Мультфильм киносборник — 10.50. «Любимый Раджа» (1 да 2 серий) — 12.10, 18.20, 21.

«МИР» кинотеатр
«Как три мушкетера» (1 да 2 серий)—10, 18. «Полет навигатора»—12.30, 16. 20.30. «Легенда о белом драконе»—14.20 (йоча сеанс).

КИНОЛЕКТОРИЙ
«Вверх тормашками» (1 да 2 серий) — 19.

ОК ӰЧАШЕ, ВУЙЫМАТ ОК ПУ

Кушкыл тӱняште

ПАСУ покшелне чӱчкыдынак мардеж шиеш, поран лӱшка. Чылт вес семын — чодыра лоҥгаште. Тудо — пӱртӱсын ӱшык помышыжо. Тыгай помыш кушто утларак сай? Пожале, вондеран але лӱмегожан аланыште.

Вондерже кайык-влаклан шинчын каналташат, шкем йытыраяшат моткоч йӧнан. Лӱмегожшо, конешне, тугаяк огыл. Но тудо вес семын утларакат пайдале: чодыран шулдыран таҥже-влакым сийлен кертеш. Телым тидыже, ой, кузе кӱлешан. Теве молан кайык-влак лӱмегож тура чӱчкыдын пӧрдыт.

Такше оҥай маҥгшат лиеш: ик кушкылыштак тӱрлӧ кичке-влак улыт. Шинчалан утларакше шемалге-канде «пурса-влак» пернат. Лишкырак мийымеке, ужар пырче-влакымат ужат. Тидыжым ӧрыктарышыланак от шотло. Тыгай сӱрет моло кушкыл—шоптырвондо, ломбо, пиломбо — денат лиеш. Но лиешыже кунам? Кеҥежым, тылзе утларак коклаште гына, а идалык мучко огыл. Лӱмегожышто гын тыгеракак.

Тугела чучеш: лӱмегож шке кичкыжым ик семын ок ончо. Иктыштым шемемден чиялта, весыштым талук мучкылан ужаргымак кода. Пуйто чияже шагал лийынат, чӱдылыкыш пурен. Пашаже тыште огыл. Лӱмегож кичке, манмыла, нигуш ок вашке, моткоч эркын шуэш. Ятыр кушкылын гай тудлан кок-кум тылзет ок сите. Эсогыл талукат шагал. Кок ий, тиде вес паша. Тынар жап але утларакат кӱлеш шуашыже. Теве молан первый ийыште ужар «пурса-влак» гына лийыт.

Лӱмегожын пӱтынь ойыртемжак тыгай: нимо шотыштат вашкыше огыл. Вондыште лӱсшат молын деч кужун кучалтеш, 10—12 ий марте ок його. Ӱмыржымат писын илен эртараш ок вашке. Тудыжо ятыр шӱдӧ ий дене шуйна, тӱжемымат вонча. Шӱдӧ ий — илышым тичмаш вий дене тӱҥалме жап гына. А ме шонена: так аламогай кызырий кушкыл.

Икманаш, виянгеш курымла дене. Но тыгодым моло вондер да пушеҥге семын уло вийын нӧлталташ ок тырше. Мланде воктене лиймыже утларак келша. Кӱлеш тудлан икте гына — шукырак волгыдо. А рок могай — кугунак ок кычалтыл. Вӱдыжгым ала-мыняр келгыт гычат налын кертеш.

Тӱҥ куатше лачак кумдан шарлыше вожыштыжо. Сандене неле условийым куштылгын чыта.

Манна: кушкеш моткоч эркын. Талук мучко парчаже, укш мучашыже тунар гына шуйнат, мыняр ешаралтеш южо пушеҥгын ик сутка коклаштак. Но лӱмегожым ятыр кушкыл, мутлан, американский вашгар дене таҥастарет мо? Ты шотышто мутат лийын ок керт. Мутлан, самырык вашгар кеҥеж мучко кок метр чоло нӧлталтеш. Пуйто моткоч чолга улмыжым ончыктынеже. А шотшо могай? Икмыняр луий гычак кошкаш тӱҥалеш.

Лӱмегожлан тыгай «чулымлыкет» ок кӱл. Кузе лийшашым шке пала. Кушмо шотышто нимо дене ок ӱчаше, иктым-весым сеҥен, ончыко лекташат ок тӧчӧ. Но тыгодымак мотор тӱсан да пеҥгыде улмыж дене шукыланак вуйым ок пу. Таклан огыл сылне, пеҥгыде ӱзгарым ышташ кучылтыт. Тиде гына жал: мемнан кундемыште вияш, кужу тӱҥан ок лий. Такше чодыраште тугайжат вашлиялтеш, но шагал. Кечывалвел районлаште гын чылтак пушеҥге сынан лӱмегож-влакат кушкыт. Нуным поснак кӱкшын аклат.

Аклат материаллан кӧра веле огыл, а эн ончычак южым яндарешташ полшымыжлан. Тудо вет тӱрлӧ микроорганизмым тӱнчыктарыше фитонцид манме веществам шуко луктеш. Ты шотышто тудын виса пайдале пушеҥге укеат.

Мемнан дене тиде кушкыл лапка вондер гай веле гынат, тудынат моткоч пайдале вийже ситышын уло. Южымат, тӱрлӧ атымат яндарештен, саемден кертмыжым ожнысо марий-влакат шинченыт, чӱчкыдын кучылташ тыршеныт.

Лӱмегожын пайдале вийже лӱсыштыжӧ веле огыл, кичкыштыжат ятыр. Вигак каласаш гын, тудо ик эн сай эмлыше кушкыллан шотлалтеш. Тидыжым ме врач-влакын ойлымышт гычат, книга ден журналла гычат пален кертына. Тушто мом возат, чылажым каласкалаш йӧнна уке, икмыняржым гына ушештарена.

Лӱмегож кичке кокыртышым лыпландарашат, кочкыш кайымым саемдашат, пагарыште, шолышто кочкышым шулыктарашат полша. Тудым тыгак вергыште, шоҥдо калташте кӱ налме, сусыр эркын паремме, икте-весе пуалме да моло черым эмлыме годымат кучылтыт. Тидлан кичкым шолтен йӱыт. Тудо 20 минут чоло шолшаш, тунам гына эмлыше вийже тӱрыс лектеш. Лӱмегож ӱйынат пайдаже шагал огыл. Тудым пулвуеш, моло йыжыҥеш шӱрат, сусырым эмлаш кучылтыт.

Тыглай ончалмаште, лӱмегож пешыжак кумылым савырыше кушкыл огыл. Но тудын оҥайже нерген ойлаш гын, теве мом палемдыде кодымо ок шу. Манна: лӱмегож кичке шукылан йӧра. Но тудым чыла вережак да эрежак от уж. Амалже могай? Эн ончычак, шӱдӧ ий деке лишемше кушкыл гына кичкым утларак пуаш тӱҥалеш. Кокымшо, лӱмегожышто кажне ийынак кичке ок шоч — тудат «каньшым» ышта. Кумшо, тиде кушкыл узо да ава лиеш. Кудыжо кичкым пуа, чылалан пале. Тыгай, наукышто палемдымыла, кок мӧҥган (двудомный) кушкыл мемнан дене шукак уке. Нунын радамыштым лӱмегож ешараш полша.

Мутат уке, кадыр-мугыр тӱҥан, чот шуркедылше иман тиде кушкылым кипарис дене веле огыл, шуко шотышто моло пушеҥге да вондер денат от таҥастаре. Тидыже вара тудын лӱмжым волта мо? Очыни, уке. Келгынрак шоналтен налаш гын, пайдажат ситышын, моло оҥай могыржат шагал огыл.

Тек тудо кӱкшытыш нӧлталт кертын огыл, но нигузеат шӱкшак але кӱлдымӧ кушкыл от ман. Мемнан дене шуко тӱрлӧ пушеҥге ден вондер уло, да лӱмегож нерген пешыжак возымаш, чот аклымаш уке. Жал теве мо, южо вере пӱрымашыже гына волгалт толын огыл. Чодыра укеан кундемыште лӱмегожым тӱрыснек гаяк пу олмеш руэн пытарыме. Тыге вер-шӧрланат, пӱртӱсланат энгек ышталтын. Лӱмегож шукырак лиеш гын, южат утларак яндар, эмлык сырье ден кайык-влакын кочкышат поянрак лиеш ыле. Кызыт гын тидын деч чакныме. А пӱртӱслан, изи ма кугу пушеҥге, ладыра ма шуэ вондер, чылажат кӱлеш.

А. ЕРМАКОВ.

Редактор В. А. МАТЮШЕВ.

Редакцийын адресше:
424000, Йошкар-Ола, СССР Вооруженный Вийын 70-шо идалыкше урем, 20
Талукышто 300 номер лектеш.
Тираж 17 412.
Газетын индексше 52710

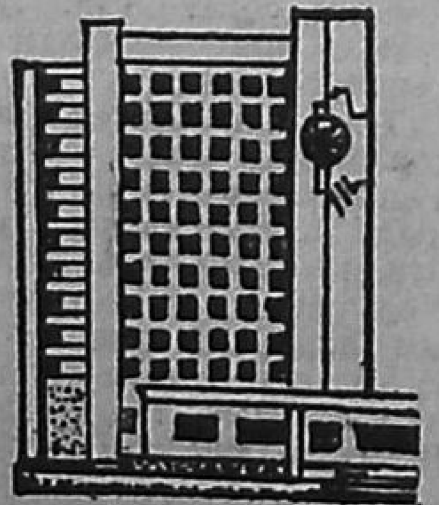

Телефон-влак:
Редактор — 5-08-40
Заместитель-влак — 5-25-36, 5-39-26
Приемный — 5-37-91
Ответственный секретарь — 5-35-73
Заместитель-влак — 5-39-36

ОТДЕЛ-ВЛАК:
Партийный илыш — 5-53-18
Идеологический — 5-54-34
Промышленность, строительство да транспорт — 5-54-89
Аграрный — 5-29-77
Совет паша да быт — 5-42-22
Культура, литература да искусство — 5-08-64
Информаций да письма — 5-39-19, 5-43-72
Кусарыше — 5-39-55.
Увертарымаш — 5-39-44

Газетын собкоржо-влак:
У Торъялыште — 9-15-19.
Моркышто — 9-16-86
Звениговышто — 9-22-83.
Оршанкыште — 2-17-38.

Марий АССР Госкомиздатын республиканский полиграфическо-редакционный объединенийже
424700, Йошкар-Ола, Комсомольский урем, 112.
Э—00130. Заказ 1033.